

BETÆNKNING

OM

DYRS ANVENDELSE VED

BIOLOGISK FORSKNING OG SYGDOMS-

BEKÆMPELSE

AFGIVET AF DET VED
JUSTITSMINISTERIETS SKRIVELSE AF 9. DECEMBER 1950
NEDSATTE UDVALG TIL OVERVEJELSE AF SPØRGSMÅLET
OM ÆNDRINGER I LOV NR. 43 AF 13. MARTS 1891 OM
VIVISEKTIONER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1951

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
<i>Udvalgets nedsættelse</i>	5
<i>Nugældende dansk ret</i>	5
<i>Fremmed ret</i>	7
England	7
Finland	8
Frankrig	8
Italien	8
Norge	8
Sverige	9
Tyskland	10
<i>Udvalgets drøftelser</i>	10
<i>Udvalgets almindelige bemærkninger</i>	11
<i>Professor Møllgaards redegørelse for dyreforsøgenes etiske problem m. v.</i>	20
<i>Hovedændringerne i udvalgets lovudkast</i>	28
<i>Lovudkast</i>	29
<i>Bemærkninger til lovudkastet</i>	32
<i>Bilag</i>	
1. Lov Nr. 43 af 13. Marts 1891 om Vivisektioner	44
2. Bekendtgørelse af 27. April 1929 angående Tilsyn med Benyttelsen af Vivisektionstilladelser	46
3. Pastor Damgaards redegørelse for „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“'s synspunkter	47
4. Forslag til lov om vivisektion fremsat af „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“	54
5. Fortegnelse over statens instituter for biologisk og medicinsk forskning	56

Udvalgets nedsættelse.

Ved skrivelse af 9. december 1950 nedsatte justitsministeriet et udvalg med den opgave at overveje spørgsmålet om ændringer i den gældende lov af 13. marts 1891 om vivisektioner.

Til medlemmer af udvalget beskikkedes:

Fhv. departementschef i justitsministeriet *Aage Svendsen* som udvalgets formand, professor *Vald. Adersen*, som repræsentant for den kgl. veterinær- og landbohøjskole, professor *M. Christiansen*, som repræsentant for det veterinære sundhedsråd, dr. med. *Helge Hertz*, som repræsentant for den almindelige danske lægeforening, professor, dr. med. *E. Lundsgaard*, som repræsentant for det lægevidenskabelige fakultet ved Københavns universitet, politiinspektør *E. Møllerup*, som repræsentant for dyrebekyttelsesforeningerne, professor *H. Møllgaard*, som repræsentant for det landøkonomiske forsøgslaboratorium.

Som sekretær for udvalget beskikkedes fuldmægtig i justitsministeriet *E. Schibbye*.

Udvalgets nedsættelse fandt sted i henhold til et tilsagn afgivet af justitsministeren under rigsdagsbehandlingen af forslaget til lov nr. 256 af 27. maj 1950 om værn for dyr, i hvis § 12 det hedder: „Om tilladelse til at foretage smerteforvoldende forsøg med dyr i videnskabeligt øjemed gælder, hvad der derom er foreskrevet i den til enhver tid gældende lovgivning“. Det af landstinget nedsatte udvalg angående nævnte lovforslag havde under sit arbejde modtaget forskellige henvendelser om ændringer i de for vivisektion gældende regler, og der var i udvalget enighed om, at de gældende regler herom burde tages op til revision, hvorfor udvalget henstillede til justitsministeren, at dette skete, ligesom sådan henstilling også blev fremsat under behandlingen i folketinget af det af landstinget vedtagne lovforslag, idet der samtidig var enighed om, at spørgsmålet om en revision af den gældende vivisektionslovgivning ikke hørte ind under revisionen af loven om værn for dyr.

Forinden der gøres nærmere rede for de i udvalget førte forhandlinger, skal der i det følgende gives en oversigt over, hvilke regler der nu gælder her i landet for foretagelse af vivisektioner, samt hvilke hovedbestemmelser herom der gælder i forskellige fremmede lande.

Nugældende dansk ret.

Om foretagelse af vivisektioner blev der første gang i dansk ret givet nærmere bestemmelser i den stadig gældende lov nr. 43 af 13. marts 1891 om vivisektioner.

Det i rigsdagssamlingen 1890—91 forelagte lovforslag omfattede alle hvirveldyr, men under rigsdagsbehandlingen begrænsedes lovens område til kun at omfatte varmblodede dyr, idet man fandt det urimeligt at tilvejebringe en ordning, hvorefter visse opera-

tioner på koldblodede dyr skulle være at anse som straffbare indgreb, når de blev foretaget for videnskabens skyld, medens de skulle gå fri for straf, når de blev foretaget i andre øjemed, der ikke havde mere, men tværtimod ofte langt mindre berettigelse (f. eks. ved anvendelse af levende fisk som madding på kroge og lignende).

Den gældende vivisektionslovs bestemmelser, der findes aftrykt nedenfor som bilag 1, går i hovedtræk ud på følgende:

Til foretagelse af sådanne forsøg på varmblodede dyr, som medfører smerte, kræves en særlig *bemyndigelse*, der kun meddeles lærere ved universiteterne eller ved veterinær- og landbohøjskolen eller andre faglig uddannede personer.

Kun justitsministeriet kan give tilladelse til at foretage forsøgene udenfor de dertil bestemte *lokaler* ved universiteterne eller veterinær- og landbohøjskolen.

Loven fastsætter til beskyttelse af forsøgsdyrene nærmere forskrifter vedrørende *bedøvelse* under indgrebenes foretagelse og *aflivning* efter bedøvelsens ophør.

Med henblik på den fornødne *kontrol* med overholdelsen af lovens forskrifter er det fastsat, at forsøgslederen skal føre *journal* over forsøgene indeholdende oplysning om antallet og arten af de benyttede dyr, om hvad der er foretaget med dem, og om forsøgets formål.

Overtrædelser af loven straffes med bøder af nærmere angiven størrelse. Ved hyppigere overtrædelser kan retten til at udføre forsøg frakendes ved dom.

Der er kun en sjælden gang rejst tiltale for overtrædelse af loven, og bestemmelsen om frakendelse af forsøgsretten har aldrig været bragt i anvendelse.

I 1927 nedsatte justitsministeriet på foranledning af henvendelser fra forskellig side, således fra foreningen til dyrenes beskyttelse, et udvalg med den opgave at overveje spørgsmålet om ændringer i vivisektionsloven.

Udvalget, hvori blandt andet foreningen til dyrenes beskyttelse var repræsenteret, afgav i 1928 en betænkning, der konkluderede i, at man anså den gældende lovs bestemmelser for at give tilstrækkelig sikkerhed for, at vivisektion ikke finder sted i unødvendigt omfang, og at der ikke ved forsøgenes udførelse tilføjes dyrene unødigt lidelse. Derimod anså udvalget det for rimeligt, at man på grundlag af den gældende lov imødekom dyrebeskyttelsesforeningens ønske om yderligere kontrolforanstaltninger, og at der ved fremtidige af justitsministeriet meddelte vivisektionstilladelser blev fastsat en tidsgrænse for tilladelsernes gyldighed.

Et mindretal indenfor udvalget, nemlig dyrebeskyttelsesforeningens repræsentant, mente på et par afgørende punkter at måtte foreslå ændringer i selve loven, medens mindretallet iøvrigt var enig i flertallets forslag om yderligere kontrol med forsøgene, og mindretallet fremsatte derfor et selvstændigt forslag til lov om vivisektion, der navnlig gik ud på, at lovens område udvidedes til at omfatte alle hvirveldyr, og at bestemmelserne om bedøvelse under forsøgene og aflivelse efter forsøgene skærpedes i nogen grad.

Efter at udvalgets betænkning var blevet gennemgået af justitsministeriet, blev det besluttet ikke at fremsætte noget forslag om ændring af den gældende lov, men i overensstemmelse med udvalgets indstilling udsfærdigede justitsministeriet den nedenfor som bilag 2 aftrykte bekendtgørelse af 27. april 1929 angående tilsyn med benyttelsen af vivisektionstilladelser.

Hovedbestemmelsen i denne bekendtgørelse var nedsættelsen af et permanent udvalg på 3 medlemmer med repræsentation for justitsministeriet og for den lægevidenskabelige og den dyrlægevidenskabelige fagkundskab. Dette udvalg fører i henhold til

de nærmere bestemmelser i bekendtgørelsen tilsyn med benyttelsen af vivisektionstilladelserne, navnlig derved, at de tidligere nævnte journaler hvert år indsendes til udvalget, der gennemgår dem med henblik på, om de er ført i overensstemmelse med lovens forskrifter, og om bestemmelserne for foretagelsen af forsøgene er iagttaget.

Efter stedfunden gennemgang indsender udvalget til justitsministeriet en oversigt over samtlige foretagne forsøg. Oversigten ledsages af de bemærkninger, som gennemgangen af journalerne eventuelt har givet udvalget anledning til.

I forbindelse med bekendtgørelsens udfærdigelse er der derhos blevet indført den ordning, at vivisektionstilladelser fremtidig kun meddeles for et tidsrum af 5 år ad gangen.

Fremmed ret.

Udvalget har gennem udenrigsministeriet ladet indhente oplysninger om forskellige fremmede landes bestemmelser om vivisektion.

England. Den første engelske lov om vivisektion fra 1876 er stadig gældende. Loven, der indeholder ret detaljerede bestemmelser om forsøg med levende dyr, går i hovedtrækkene ud på følgende:

Forsøgene (loven taler om "experiments calculated to give pain") må kun udføres af personer, hvem der er meddelt en særlig autorisation, ("licence for experiments upon living animals"). Forsøgene må kun foretages i bestemte øjemed (opnåelsen af fremskridt ved nyopdagelser indenfor fysiologien eller til gavn for helbredelse eller forlængelse af livet eller lindring af lidelser, dog med en snævert begrænset undtagelse med hensyn til efterprøvning af tidligere gjorte opdagelser). Forsøg må ikke udføres med oplæring i teknisk færdighed for øje og må ikke uden tvingende nødvendighed finde sted med henblik på demonstration ved forelæsninger.

Loven omfatter alle hvirveldyr. På heste, æsler eller muldyr må forsøg kun foretages, hvis forsøgets øjemed alene kan opnås ved anvendelse af sådanne dyr. Lignende regel gælder med hensyn til forsøg uden bedøvelse på hunde og katte.

Dyret skal under hele forsøgets varighed være således bedøvet, at det ikke føler smerte, medmindre forsøgets øjemed ikke vil kunne opnås under bedøvelse. Curare eller curarelignende stoffer må ikke anvendes i bedøvelsesøjemed. Dyret skal aflives inden bedøvelsens ophør, såfremt det er sandsynligt, at dyret vil føle smerte efter bedøvelsens ophør, eller der er tilføjet dyret alvorlig skade. Aflivning kan dog undlades, hvis den vil hindre opnåelsen af forsøgets øjemed, men dyret skal da aflives, så snart dette øjemed er nået.

Tilladelse til at foretage forsøg kan knyttes til sådanne vilkår, som findes hensigtsmæssigt, og kan f. eks. gives for et bestemt tidsrum eller for en vis forsøgsrække. Det kan pålægges indehaveren af tilladelsen at afgive rapporter om resultatet af forsøgene. De til foretagelse af forsøg godkendte steder skal fra tid til anden inspiceres af særlig dertil udnævnte personer.

Der udsendes årlig en trykt oversigt over de i årets løb udførte forsøg, indeholdende navnene på de til enhver tid til foretagelse af forsøg autoriserede personer og oplysning om de til foretagelse af forsøg godkendte steder, antallet af forsøgene og en almindelig angivelse af disses art.

Et rådgivende udvalg bistår "the Secretary of State" med lovens administration.

Finland. Reglerne om vivisektion indeholdes i en forordning af 1934. Herefter må dyr ikke uden tilladelse fra vedkommende ministerium anvendes til videnskabelige eksperimenter, som kan volde dyret pine eller smerte, og forsøgene må kun finde sted i institutioner eller laboratorier, der står under ledelse af en videnskabeligt skolet person, og som er blevet godkendt af ministeriet til formålet.

Ekspirimenterne udføres på forstanderens ansvar herunder for, at der ikke voldes forsøgsdyret unødigt lidelse. Eksperimenter med dyr i undervisningsøjemed skal så vidt muligt erstattes med plancher, præparater, film, m. v.

Frankrig. Fransk lovgivning indeholder ingen regler om vivisektion.

Italien. De nu gældende bestemmelser findes i 2 love af 1931 og 1941. Heri bestemmes det, at vivisektion af og alle forsøg på varmblodede hvirveldyr (pattedyr og fugle) er forbudt, medmindre formålet er at opnå fremskridt indenfor biologien og den eksperimentelle medicin, og de udføres i statens videnskabelige instituter og laboratorier under de pågældende ledes direkte ansvar. Til foretagelse af forsøg uden for de nævnte lokaliteter kan der gives en særlig tilladelse.

Oplæringsforsøg er kun tilladt, når det ikke er muligt at anvende andre demonstrationsmåder.

Vivisektion af hunde og katte er almindeligvis forbudt. Hvis sådan vivisektion er uundgåelig af hensyn til videnskabelige forskningsforsøg, skal institutlederne m. v. indgive rapport på en særlig formular med angivelse af grundene til, at valget af hunde eller katte har været uundgåeligt.

Vivisektion må normalt kun udføres af personer, der har taget visse nærmere angivne eksaminer eller dog har fuldendt de første 2 års studium, og forsøgene foregår under institutledernes ansvar. I ganske særlige tilfælde kan indenrigsministeren bemyndige personer uden de ovennævnte kvalifikationer til at foretage forsøg.

Dyrene skal holdes bedøvet under forsøgene, skal aflives efter bedøvelsens ophør, såfremt smerten ellers vil vedblive, og må, såfremt de ikke aflives, ikke anvendes til yderligere forsøg. Undtagelse fra disse regler kan dog gøres, hvis der foreligger absolut videnskabelig nødvendighed herfor.

Dyrene skal opbevares under betryggende forhold, og hunde skal anbringes således, at de ikke forstyrrer omgivelserne.

Over forsøgene skal der føres særlige protokoller indeholdende oplysning om dyrenes art, forsøgets indikation, den på forsøget anvendte tid, den anvendte bedøvelse eller grunden til, at bedøvelse ikke er anvendt, dyrets videre skæbne, m. v. Oplysningerne indsendes hvert år til de pågældende myndigheder, normalt gennem universitetsrektorerne.

Med overholdelsen af reglerne føres der tilsyn af den provinsielle dyreværnsinspektion. Overtrædelser straffes med bøder.

Norge. Ifølge § 14 i den norske dyreværnslov af 1935 kan kongen eller den, han dertil bemyndiger, tillade bestemte personer på dertil bestemte steder i videnskabeligt øjemed at anstille smerteforvoldende forsøg med dyr. Ved en kongelig resolution af 1908, der, indtil anden bestemmelse udfærdiges, er opretholdt ved dyreværnsloven, som afløste en ældre ligelydende bestemmelse i straffeloven af 1902, er der givet visse almindelige forskrifter for udøvelse af videnskabelige forsøg med dyr.

Forskrifterne indeholder ingen begrænsninger til visse arter af dyr, men det foreskrives, at der skal anvendes et i dyrerækken så lavt stående dyr, som forsøgets øjemed tillader.

Hvis et forsøg kræver operativt indgreb, skal dyret bedøves, medmindre forsøgets øjemed kræver, at det udøves på ubedøvede dyr. Indstik og injektioner, hvorved en sygdom indpodes, for at man kan undersøge dens natur og forløb, kan foretages på ubedøvede dyr. Når et forsøg er færdigt og dets øjemed opnået, skal dyret dræbes, medmindre smerten fuldstændig er ophørt, eller der ingen skade er tilføjet dyret. Aflivning skal ske inden bedøvelsens ophør, medmindre dette ville forspilde forsøgets øjemed.

Hvert år skal de, der har fået tilladelse til dyreforsøg, indsende en detaljeret oversigt til socialdepartementet (sundhedsdirektoratet) over de i årets løb foretagne forsøg. Oversigten skal udarbejdes på et særligt skema og skal indeholde oplysninger om antallet og arten af de anvendte dyr, fremgangsmåden ved forsøgene, øjemedet dermed, den anvendte bedøvelse eller grunden til, at bedøvelse ikke er anvendt, dyrets videre skæbne, antallet af dyr, der er anvendt mere end een gang, samt redegørelse for dyrenes eventuelle smertefornemmelser enten ved selve indgrebet eller senere.

Også fremstilling af koppevaccine og difteriserum falder ind under ovenstående bestemmelser. Det samme gælder fodringsforsøg og vitaminundersøgelser.

Med hensyn til angivelsen af forsøgets øjemed er det ved en bekendtgørelse af 1939 bestemt, at det ikke er tilstrækkeligt at angive „serumfremstilling“, „standardisering af medikament“, „bakterieundersøgelse“ og lignende, men der må gøres rede for sygdommens art og hvilken slags serum, medikament eller bakterie, det gælder. Opgives „fodringsforsøg“, må det oplyses, hvad forsøget skal bringe på det rene.

Sverige. Reglerne om anvendelse af dyr i videnskabeligt øjemed findes dels i loven af 1944 om dyrebeskyttelse, dels i en kundgørelse af samme år givet i medfør af dyrebeskyttelsesloven.

Efter loven må dyr ikke uden veterinærstyrelsens tilladelse anvendes til videnskabelig forskning eller undervisning, sygdomsdiagnose, fremstilling af lægemidler eller lignende, såfremt anvendelsen er forbundet med operativt indgreb, indsprøjtning eller åreladning eller iøvrigt medfører angst eller anden lidelse for dyret. Undtagelse herfra kan gøres af kongen.

Ved indgrebene m. v. må der ikke tilføjes dyret større lidelse end, hvad der er uundgåeligt, og dyret skal efter indgrebets afslutning aflives, så snart som det er muligt, såfremt det kan antages, at det vil komme til at lide væsentligt.

Overtrædelser straffes med dagbøder.

Ifølge kundgørelsen er tilladelse ikke fornøden for universiteter og højskoler eller for forskningsinstituter, laboratorier eller sygehuse, der drives af det offentlige eller af husholdningsselskaber; forsøgene i de nævnte institutioner foregår på lederens ansvar.

Forsøg i undervisningsøjemed må ikke foretages på varmblodede dyr, såfremt forsøgene er forbundet med operativt indgreb af nogen betydning, og øjemedet kan opnås på anden måde.

Inden operativt indgreb af nogen betydning finder sted, skal smertefornemmelsen så vidt muligt være ophævet ved bedøvelse, medmindre forsøgets øjemed udelukker bedøvelse.

Indkøbte hunde eller katte må først anvendes 5 dage efter indkøbet.

Ansøgninger om tilladelse til dyreforsøg skal bl. a. indeholde oplysninger om det største antal dyr af hver art, som agtes anvendt, øjemedet med forsøgene, hvad der skal foretages med dyrene, forsøgsstedet, de hygiejniske og tekniske indretninger, som findes til opbevaring af dyrene og foretagelse af forsøgene. Tilladelserne meddeles for højst 3 år.

Den, der foretager forsøg, skal underkaste sig den inspektion, som veterinærstyrelsen foreskriver. Ved forsøg med hunde eller katte skal der føres særskilt bog over indkøb af dyrene. Bogen skal på forlangende forevises for politiet.

Tyskland. Reglerne om forsøg på levende dyr findes i en lov af 1933 om dyreskyttelse, ændret i 1938.

Herefter er det forbudt i forsøgsøjemed at foretage indgreb eller behandlinger, der er forbundet med betydelige smerter eller beskadigelser, på levende dyr, medmindre særlig tilladelse hertil gives.

Sådan tilladelse kan efter indenrigsministerens bestemmelse gives til lederne af bestemte videnskabeligt ledede instituter eller laboratorier under nærmere angivne forudsætninger med hensyn til lederens fagmæssige uddannelse og pålidelighed, tilstedeværelsen af egnede forsøgsindretninger og gode plejeforhold.

Forsøgene skal foregå under lederens ansvar og må kun foretages af særligt uddannede personer og med undgåelse af enhver for formålet undværlig smertefremkaldelse.

Forsøg i forsøgsøjemed må kun finde sted, når de kan formodes at føre til et bestemt, endnu ikke af videnskaben konstateret resultat, eller såfremt de tjener til at klare endnu uløste spørgsmål.

Forsøgene skal altid foretages i bedøvelse, medmindre øjemedet ubetinget udelukker det, eller den med indgrebet forbundne smerte er ubetydelig i forhold til ulempen ved en bedøvelse.

Et ubedøvet dyr må ikke anvendes mere end een gang til større forsøg.

Hvis dyret efter afslutningen af et større forsøg lider af betydelige smerter, skal det øjeblikkelig aflives på smertefri måde, såfremt dette er foreneligt med forsøgets øjemed.

Heste, hunde, katte eller aber må kun anvendes, såfremt det tilsigtede øjemed ikke kan opnås ved forsøg på andre dyr.

Der må ikke anvendes flere dyr end nødvendigt til klaring af det foreliggende spørgsmål.

Dyreforsøg i undervisningsøjemed er kun tilladt, når andre undervisningsmidler såsom billeder, modeller, præparater, film ikke er tilstrækkelige.

Der skal gøres optegnelser om arten af de anvendte dyr, øjemedet, gennemførelsen af forsøget og dets resultat.

Undtagelse fra de ovennævnte regler gælder for dyreforsøg til brug for retsplejen, podninger på og blodtagning fra levende dyr i diagnostisk øjemed eller til værdibestemmelse af sera eller vacciner efter allerede prøvede eller statslig anerkendte metoder. Dog skal også disse dyr øjeblikkelig dræbes på smertefri måde, når de kommer til at lide af betydelige smerter, og aflivningen er forenelig med forsøgets øjemed.

Udvalgets drøftelser.

Efter justitsministeriets anmodning har udvalget givet en repræsentant for „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“ lejlighed til over for udvalget at redegøre for foreningens synspunkter. Foreningen havde til justitsministeriet rettet anmodning om at blive repræsenteret i udvalget, idet dyreskyttelsesforeningernes repræsentant i udvalget har givet møde for organisationerne Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Danmark, Foreningen til Værn for værgeløse Dyr, „Svalen“, Kattens

Værn, Hestens Værn og Dyrenes Dags Komite, men ikke for Kampen mod Vivisektionen. Justitsministeriet mente imidlertid ikke at kunne udvide antallet af udvalgets medlemmer med en repræsentant for den pågældende forening, men anmodede i stedet som nævnt udvalget om at give foreningen adgang til at fremføre dens synspunkter.

Foreningens formand kaldskapellan Tage Damgaard, Esbjerg, har herefter i udvalgets 2. møde den 10. februar 1951 givet udvalget en udførlig redegørelse for de synspunkter, som man fra foreningens side gør gældende, hvorhos pastor Damgaard ved samme lejlighed har gennemgået hovedpunkterne i et af foreningen udarbejdet forslag til en ny lov om vivisektion. Foreningens redegørelse findes aftrykt som bilag 3 og lovforslaget som bilag 4.

Endvidere har udvalget fra landøkonomisk forsøgslaboratoriums repræsentant i udvalget, professor Holger Møllgaard modtaget en redegørelse for dyreforsøgenes etiske problem m. v. Denne redegørelse bringes nedenfor efter de almindelige bemærkninger om det af udvalget udarbejdede lovforslag.

Ved sine drøftelser har udvalget taget sit udgangspunkt i de ønsker om ændringer af de gældende bestemmelser, der er fremsat dels af dyrebeskyttelsesforeningerne, dels af foreningen Kampen mod Vivisektionen, idet udvalget samtidig har undersøgt, i hvilket omfang en imødekommelse af disse ønsker er forenelig med udvalgets ønsker om en bibeholdelse af de hidtil værende muligheder for gennem dyreforsøg at bevare det nuværende stade i henseende til biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse samt at opnå yderligere fremskridt i så henseende til gavn for både mennesker og dyr.

Endelig har udvalget overvejet, i hvilket omfang det vil være muligt indenfor de rammer, der bliver fastsat for adgangen til at udføre dyreforsøg i videnskabeligt øjemed, at føre en effektiv kontrol med, at bestemmelserne herfor overholdes, uden at sådan kontrol bliver til gene for forsøgenes udførelse.

Udvalgets almindelige bemærkninger.

Udvalget er kommet til det resultat, at det vil være rimeligt, at den hidtil gældende vivisektionslov erstattes med en ny lov, hvortil udvalget har udarbejdet et udkast. Som den følgende fremstilling af dyreforsøgenes resultater og vedvarende betydning vil vise, er grunden hertil i og for sig ikke, at udvalget ser anderledes på spørgsmålet om, hvorvidt der foretages vivisektioner i større omfang end nødvendigt, og om der ved forsøgene tilføjes dyrene unødige lidelser, end det i 1927 nedsatte udvalg, men udvalget finder, at der siden da er sket en sådan udvikling indenfor videnskaben, at det vil være rimeligt, at lovens bestemmelser tilpasses de ændrede forhold. Udvalget skal i så henseende navnlig fremhæve, at de former for dyreforsøg, der i 1891 og tildels endnu i 1928 spillede en overvejende rolle, nemlig de egentlige operative indgreb, nu indtager en underordnet plads indenfor den samlede anvendelse af dyr i forsøgsojemed, og at der samtidig ved fremkomsten af nye bedøvelsesmidler og smertestillende midler er blevet langt rigere muligheder for at holde dyrene fri for lidelser.

Udvalgets indstilling er enstemmig bortset fra spørgsmålet om sammensætningen af det tilsynsførende udvalg, jvf. § 7 i udvalgets lovudkast, idet udvalget med hensyn til dette spørgsmål har delt sig i et flertal (*Adersen, Christiansen, Hertz og Lundsgaard*) og et mindretal (*Møllerup, Møllgaard og Svendsen*). Mindretallets synspunkter angående den nævnte bestemmelse er anført i forbindelse med udvalgets bemærkninger til udkastets § 7.

Som baggrund for den ordning, som udvalget har ment at måtte gå ind for, finder udvalget anledning til at give en fremstilling af nogle hovedpunkter vedrørende de ved dyreforsøg hidtil opnåede resultater og sådanne forsøgs vedvarende betydning for sygdomserkendelsen samt forebyggelsen og bekæmpelsen af sygdom.

I. Indledning.

Forinden der gøres rede for dyreforsøgenes betydning for sygdomserkendelsen, sygdomsforebyggelsen og sygdomsbekæmpelsen, skal udvalget fremhæve, at det ikke alene er det direkte studium af de levende organismers sygeligt forandrede funktioner, der er af så stor betydning for forskningen, men at hele den moderne lægevidenskab og veterinærvidenskab i virkeligheden hviler på fysiologien, læren om de levende organismers normale funktioner, og at et indgående kendskab til de normale funktioner er umuligt at opnå uden gennem dyreforsøg, idet betingelsen for til fulde at kunne forstå de normale funktioner i vid udstrækning er en vilkårlig indgriben i eller forstyrrelse af de normale funktioner, således som det netop finder sted i dyreforsøget.

Et sådant indgående kendskab til de normale funktioner er en absolut forudsætning for at kunne erkende, at der foreligger en unormal eller sygeligt forandret funktion på visse punkter, altså en forudsætning for at kunne erkende sygdom og stille en diagnose. Et kendskab til de normale funktioner må også være en forudsætning for at kunne gøre forsøg på at påvirke eller ændre en sygelig funktion i retning mod det normale, således som det finder sted ved al rationel sygdomsbehandling.

Man kan her eksempelvis nævne, at det ved dyreforsøg vundne indgående kendskab til *blodkredsløbets funktion* har været forudsætningen for anvendelsen af store *blodtransfusioner* ved operationer, hvilke transfusioner i højeste grad har nedsat risikoen ved, ja overhovedet muliggjort de meget store operative indgreb, som man i dag er i stand til at gennemføre. Også den moderne *bedøvelsesteknik* står i dyb gæld til det studium af dyrenes normale funktioner, som dyreforsøgene har muliggjort. Endvidere hviler kendskabet til *organismens vand- og saltbalance*, der spiller en afgørende rolle for behandlingen af mange såvel medicinske som kirurgiske sygdomme, i udstrakt grad på iagttagelser gjort gennem forsøg med dyr.

Med den gennem tiderne indvundne almene indsigt i den dyriske organismes funktioner som forudsætning har videnskaben dernæst igennem dyreforsøgene været i stand til på en række overordentlig betydningsfulde felter at opnå epokegørende resultater i erkendelsen, forebyggelsen og bekæmpelsen af både smitsomme og ikke smitsomme sygdomme, som nærmere skildret i de to følgende afsnit.

II. De smitsomme sygdomme.

I 1840 skrev *Henle*, at de smitsomme sygdomme fremkaldes af planteparasiter, at en specifik parasit var det sygdomsfremkaldende smitstof, og at dette sandsynligvis virkede ved produktion af gifte, der skadede den inficerede organisme.

Denne geniale sammenfatning, der gik væsentlig ud over, hvad datidens infektionspatologiske kundskab var i stand til at godtgøre, fik først almen anerkendelse ved *Pasteurs* epokegørende arbejder, der demonstrerede, at en hel række typiske sygdomme skyldes indtrængningen af bakterier i de pågældende organismer. Da *Robert Koch* havde lært os de grundlæggende metoder til rendyrkning af bakteriekulturer og *von Behring* havde skabt

grundlaget for den moderne immunitetsforskning, antog undersøgelserne over smitsomme sygdommes årsag og udvikling i de syge organismer snart en ganske bestemt form, hvis hovedtræk er bevaret i vore dage, og som udviser fire principielle trin i undersøgelsen.

- 1) Den mikroskopiske eftervisning af en karakteristisk mikroorganismes regelmæssige forekomst i de syge væv.
- 2) Rendyrkning af den pågældende mikroorganisme.
- 3) Indpodning af renkulturen på dyr til eftervisning af, at den virkelig fremkalder den sygdom, under hvilken den er fundet.
- 4) Undersøgelse af de specifikke ændringer, den fremkalder i blodet hos de spontant syge og kunstigt inficerede organismer.

De to sidste undersøgelsesformer hviler helt igennem på dyreforsøget. Robert Kochs grundregel var, at en bakterie kun kunne betragtes som specifik årsag til en bestemt sygdom, når det lykkedes at fremkalde denne sygdom eksperimentelt ved indpodning på dyr. I mange tilfælde er dette lykkedes. Men ikke sjældent giver indpodningsforsøget alene kun usikre oplysninger, enten fordi den anvendte dyreart ikke er modtagelig, eller fordi sygdommen hos den har andet forløb. I så fald har man ofte kunnet identificere mikroben ved at vise, at den fremkalder samme forandringer i de eksperimentelt inficerede dyrs blod som i syge menneskers, og at disse forandringer er specifikke for den pågældende mikroorganisme. Hele vor grundlæggende *diagnostik af infektionssygdomme* er følgelig oprindeligt resultater af *dyreforsøg*.

Men i en mængde tilfælde forudsætter *den daglige rutinemæssige diagnostik af infektionssygdomme* hos mennesker og husdyr stadig anvendelse af dyreforsøg. Ikke mindst gælder dette om adskillige af de mange, delvis overordentlig vigtige sygdomme, som skyldes virus („usynligt“ smitstof). En påvisning af disse smitstoffer ved mikroskopi eller dyrkning uden for den levende dyriske organisme er ofte umulig, og hertil kommer, at en række virusformer forekommer udspaltet i flere forskellige typer, hvis sikre påvisning, der kun kan ske gennem indpodning på dertil egnede forsøgsdyr, kan være af afgørende betydning for en effektiv bekæmpelse af et sygdomsudbrud; dette gælder i udpræget grad f. eks. mund- og klovesyge.

Selv for de smitstoffers vedkommende, der kan ses i mikroskopet og dyrkes i reagensglas, gælder det, at det i mange tilfælde er uomgængelig nødvendigt også at foretage indpodning på forsøgsdyr for med sikkerhed at bestemme smitstoffets art.

Således havde man indtil den senere tid ingen anden sikker metode til at påvise tuberkulose hos mennesker og dyr end indpodning af materiale fra mistænkelige tilfælde på forsøgsdyr, først og fremmest marsvin, eventuelt også kaniner, høns m. m. Imidlertid er det efterhånden lykkedes at udarbejde stærkt forbedrede og i diagnostikken praktisk anvendelige metoder til dyrkning af tuberkelbakterien på kunstige næringssubstrater, og dette har da også medført, at diagnostiske podninger på forsøgsdyr nu i mange tilfælde slet ikke benyttes, idet påvisningen af tuberkelbakterien, eventuelt de forskellige typer af denne, kan foretages alene ved dyrkning i reagensglas. Alligevel er det dog stadig nødvendigt i ikke ringe omfang at anvende forsøgsdyr i den rutinemæssige tuberkulosediagnostik, for at denne kan blive tilstrækkelig pålidelig.

I øvrigt skal bemærkes, at man ikke alene inden for tuberkulosediagnostikken, men også når det gælder diagnosen af andre infektionssygdomme, altid i videst muligt omfang vil erstatte podninger på dyr med andre brugelige metoder, hvis sådanne findes,

bl. a. fordi sidstnævnte i almindelighed vil være såvel mindre omstændelige som betydelig billigere end anvendelsen af forsøgsdyr.

En række sygdomme hos mennesker og husdyr diagnosticeres i første linie på den måde, at bakteriekulturer dyrkede fra den syge organisme identificeres ved hjælp af antisera fremstillet på dyr (heste, kaniner, geder o. a.), der er præpareret ved indpodning af bestemte bakterieformer. Denne nøjagtige bestemmelse af de fra det foreliggende sygdomstilfælde rendyrkede bakterier er afgørende for differentialdiagnosen og dermed for iværksættelse af en specifik behandling. Dette gælder bl. a. ved infektioner med meningococcer, pneumococcer, coli-, dysenteri-, tyfus-, paratyfus- og koleramikrober m. m. Heller ikke til fremstilling af de ovenfor nævnte antisera til diagnostisk brug kan indpodning af sygdomsfremkaldende mikrober altså undværes.

Den medicinske *terapi* ved infektionssygdomme omfatter to typer af lægemidler nemlig

1. Rene kemiske stoffer: Kemoterapi.
2. Antistoffer: Seroterapi.

Undersøgelsen af, om et kemisk stof er anvendeligt til behandling af infektionssygdomme, kræver i hvert fald to afgørelser, der begge er udelukket, hvis dyreforsøg ikke kan anvendes. Man må kende dets giftighedsvirkning på de højere organismer, på hvilke det tænkes anvendt, og man må vide, om det helbreder den sygdom, man vil anvende det imod. Alle de moderne *kemoterapeutiske midler*: Salvarsanet, sulfonamiderne, sanocrysinet og andre guldpræparater, penicillinet og de andre såkaldte antibiotika, der har givet os mulighed for at helbrede en stor samling af tidligere frygtede sygdomme, i mange tilfælde med næsten utrolig succes, skylder giftighedsundersøgelser og kurative forsøg på kunstigt inficerede dyr deres tilblivelse.

Antisera, fremstillet ved på dyr (som regel heste) at indpode sygdomsfremkaldende mikrober eller visse gifte (bakteriegifte, slangegifte), spiller en væsentlig rolle ved behandling af en række sygdomme hos mennesket, bl. a. stivkrampe, difteri, sårinfektioner (gasgangræn), meningitis, pneumococ- og streptococinfektioner, hugormebid m. m. Serumbehandling finder også i udstrakt grad anvendelse over for en del sygdomme hos husdyr, fremfor alt den hyppigt forekommende rødsyge hos svinet, endvidere kan nævnes stivkrampe, forskellige sygdomme hos kalve og grise, miltbrand, mund- og klovesyge m. fl.

For *præventionen* af infektionssygdomme hos mennesker og dyr har *vaccinationen* spillet en afgørende rolle. Sammen med rent hygiejniske forholdsregler er det den, der har skaffet de civiliserede lande af med de store farsoter, og den er vedvarende et af vore vigtigste våben ved en truende fornyet udbredelse af disse sygdomme. En del af disse vacciner må fremstilles direkte af materiale fra kunstigt inficerede, syge dyr; især gælder dette om vacciner over for sådanne virussygdomme, hvis smitstof man slet ikke, eller i hvert fald ikke i anvendbar form har kunnet dyrke uden for den levende organisme. Som eksempler på sådanne vacciner kan nævnes følgende:

Vaccine mod hundegalskab (rabies) hos mennesker og dyr fremstilles efter en allerede af Pasteur angivet metode af rygmarv fra kaniner, der kunstigt er inficeret med smitstoffet.

Vaccine mod koppper hos mennesket fremstilles af indholdet fra koppeblærer, fremkaldt ved indpodning af kokoppevirus i huden på kalve.

Vaccine mod mund- og klovesyge fremstilles ved at indpode virus i tungen på kvæg; de derefter fremkomne blærer under tungslemhinden anvendes til vaccinefremstillingen.

Vaccine mod hundesyge fremstilles af organer, sædvanligvis af hunde, der er kunstigt inficeret med hundesygevirus og dræbt på højdepunktet af den derved fremkaldte sygdom.

I alle disse tilfælde er det nødvendigt at påføre dyr sygdom for at få smitstof, der kan bruges til vaccineproduktion, og skulle sådan anvendelse af dyr forbydes, ville vi ganske miste kontrollen med disse yderst farlige eller tabvoldende sygdomme.

Til fremstilling af vacciner over for andre sygdomme, især sådanne som skyldes bakterier, anvender man i stor udstrækning kulturer af de pågældende smitstoffer, således at fremskaffelsen af den til selve vaccineproduktionen nødvendige mængde af disse ikke kræver anvendelse af dyr. Som eksempel på sådanne vacciner kan nævnes de nu til dags i overordentlig stor udstrækning benyttede vacciner mod tuberkulose (Calmettevaccine), difteri og stivkrampe hos mennesket; lignende vacciner anvendes også over for en række sygdomme hos dyr, bl. a. rødsyge hos svinet.

Det må dog tilføjes, at udarbejdelsen af de forskellige vaccinationsmetoder hver for sig har krævet omfattende dyreforsøg, og at også afprøvning af de færdige vaccineproduktioner kræver anvendelse af forsøgsdyr. Almindeligvis udføres en sådan afprøvning på den måde, at en gruppe vaccinerede og en gruppe ikke-vaccinerede dyr (i regelen små forsøgsdyr) inficeres med det pågældende smitstof, og resultatet studeres. Ellers har man ingen sikkerhed for vaccinsens virkning, inden man begynder at anvende den på mennesker eller dyr, og det ville være uforsvarligt at foregøgle en beskyttelse, som ikke eksisterede.

Til belysning af, hvad vaccinationen mod kopper har betydet, skal eksempelvis anføres følgende tal. Da *Bolston* i Boston i årene 1721—23 havde vaccineret ca. 300 mennesker, døde heraf kun 6 under en stor koppeepidemi, medens ca. en sjettedel af 6 000 uvaccinerede, der blev angrebet af kopper, døde. I Berlin døde 1783—91 over 4 000 børn af kopper, medens antallet 1814—22 efter vaccinationens indførelse kun var 535. I Württemberg døde i årene 1772—96 hvert trettende barn af kopper, medens der i årene 1822—33 efter vaccinationens indførelse kun døde et af hvert 1 600. I København døde i 12 år før vaccinationens indførelse 5 500 personer af kopper, i 16 år efter dens indførelse kun 158 i hele Danmark. Man kan vanskeligt tænke sig, at noget nutidsmenneske kunne ønske at bringe de gamle tilstande tilbage ved et forbud mod indpodning af sygdom på dyr. Ganske det samme gælder for en så alvorlig epizooti som mund- og klovesyge. Næppe nogen landmand, der har følt dens følger, vil være med til at støtte et forslag om forbud mod fremstilling af vaccine mod denne sygdom. Det må herefter være indlysende, at dyreforsøget har spillet en afgørende rolle for vort herredømme over de uhyggeligste epidemiske sygdomme, og at det stadig er uundværligt for diagnose, terapi og prævention af infektionssygdomme.

Men også for det fortsatte studium over prævention og terapi af sygdomme, som vi endnu ikke behersker, spiller dyreforsøget en afgørende rolle. Således måtte kampen mod børnelammelsen simpelthen opgives, hvis man ikke måtte benytte dyr til bakteriologiske forsøg.

III. De ikke smitsomme sygdomme.

Forbindelsen mellem den praktiske lægevidenskab og dyreeksperimentet er særlig direkte og derfor særlig let forståelig for de sygdommes vedkommende, der skyldes forstyrrelser i hormonproduktionen i de såkaldte lukkede kirtler.

Som det ældste eksempel kan her fremdrages de sygdomme, som skyldes forstyrrelser i *skjoldbruskkirtlens hormonproduktion*.

Tidligere fandtes i Alperne og Pyrenæerne i Europa over 100 000 forkrøblede dværge, hvis tilstand skyldtes sygdom, som medførte en manglende dannelse af dette stof i kirtlen, og lignende tilstande fandtes både hos mennesker og dyr på højsletter i Amerika og Asien. Sporadisk forekom de også som medfødte degenerationer af kirtlen hos børn her i landet. Fordi vi gennem dyreforsøg har opklaret skjoldbruskkirtlens virkemåde, kan vi nu forebygge disse sygdomme. En anden sygdom i skjoldbruskkirtlen den såkaldte *basedowske sygdom*, der skyldes en forkert funktion af kirtlen, og hvis karakteristiske symptomer er en stor svulst af kirtlen, forhøjet stofskifte og fremdrevne øjne samt hjertelidelser, er blevet hyppig i alle civiliserede lande i løbet af krigsårene. Den kan helbredes ved en tidlig fjernelse af størstedelen af den svulne kirtel eller ved behandling med visse kemiske stoffer, hvis virkning er opklaret ved dyreforsøg. At man overhovedet kan operere den svulne kirtel bort uden at dræbe patienten, skyldes i det væsentlige schweizeren *Schiff's* påvisning af, at de dødsfald, man i begyndelsen havde, beroede på, at man ved fjernelsen af skjoldbruskkirtlen tillige kom til at fjerne fire ganske små kirtler (biskjoldbruskkirtlerne), der ligger indlejret i den store kirtels kapsel. Det blev dokumenteret ved dyreforsøg, at hvis disse små kirtler fjernes, dør dyrene under de samme symptomer — stærkt fald i blodets kalkindhold og heraf betingede voldsomme krampes — som man må have set hos mennesker efter de første forsøg på at bortoperere en forstørret skjoldbruskkirtel. Herefter voldte det ikke større vanskelighed at skåne de små biskjoldbruskkirtler ved operationen. Disse dyreforsøg har altså været afgørende for, at det blev muligt at operere basedowpatienter med held.

På omfattende dyreforsøg hviler også vor indsigt i sukkersygens årsag og væsen, en indsigt der til sidst førte frem til opdagelsen af *insulinet*, der verden over redder hundrede tusinder af sukkersyge mennesker fra en tidlig død. Den første begyndelse blev gjort, da *v. Mehring* og *Michowsky* i 1890 viste, at fjernelsen af bugspytkirtlen på dyr fremkaldte sukkersyge. Siden viste tyskeren *Schultze*, at sygdommen ophævedes, når de bugspytkirtelløse dyr behandledes med ekstrakter af kirtlen. Videre undersøgelser viste, at det virksomme stof dannedes i særlige celler i kirtlen, og i 1921 lykkedes det de to amerikanske forskere *Banting* og *Best* at fremstille insulinet af kirtlen og eftervise dets virkning på sukkersyge mennesker. Siden da har utallige fabrikker verden over fremstillet dette stof til gavn for syge mennesker, således at praktisk taget enhver nu ved, hvad dyreforsøget gennem dette stofs opdagelse har givet menneskeheden.

Som eksempel på de senere års landvindinger kan nævnes, at den gennem dyreforsøg vundne indsigt i vekselvirkningen mellem *hypofysen* og *binyrerne* danner grundlaget for den i de seneste år indførte anvendelse af det hypofyseforlaphormon, der hyppigst betegnes som *ACTH*. Behandling med dette hormon har givet løfterige resultater ved behandling af en række sygdomme, ved hvilke en overfølsomhedstilstand (allergi) spiller ind, såsom gigtfeber og forskellige alvorlige øjenlidelser.

Ved behandlingen af *hormonmangelsygdomme* er dyreforsøget imidlertid ikke alene en forudsætning for erkendelsen af sygdommens natur, men selve kontrollen med renheden og virkningen af det store flertal af hormonpræparater forudsætter vedvarende dyreforsøg, fordi kun meget få af dem har kendt konstitution og kan fremstilles syntetisk.

Dette gælder også visse andre i det daglige lægearbejde stærkt anvendte stoffer som for eksempel *digitalispræparater*, der har udbredt anvendelse ved hjertelidelser. Også andre lægemidler, hvis virksomme bestanddele meget vel lader sig kemisk bestemme, må, hvis de skal anvendes til indsprøjtning, kontrolleres gennem forsøg på dyr for at

sikre, at præparaterne ikke indeholder urenheder eller af anden grund fremkalder uheldige bivirkninger.

De talrige *nye lægemidler*, som så at sige fremstilles hvert år, og som uden måske at have en så eklatant helbredende virkning på bestemte sygdomme som for eksempel insulin ved sukkersyge, så dog er af den største værdi for den praktiske sygdomsbehandling, er man nået frem til gennem dyreforsøg. Det gælder lægemidler af meget forskellig art som hjertestimulerende midler, urindrivende midler, smertestillende midler, sovemidler, krampeløsende midler o. s. v. Som et enkelt mere konkret eksempel kan fremdrages indførelsen af *prostigmin* ved behandlingen af sygdommen *myastenia gravis*, der viser sig ved en meget udtalt kræftesløshed i alle vilkårlige muskler. Baggrunden for denne behandlingsmæssige landvinding har været en indgående indsigt i mekanismen ved nerveimpulsens overførelse fra nerve til muskel, en indsigt, som er vundet og kun har kunnet vindes gennem dyreforsøg.

Nye lægemidler opdages ikke nu om dage ved en mere tilfældig iagttagelse af et stofs gunstige virkning på en sygdom, men ved en systematisk gennemprøvning i dyreforsøg af nye syntetisk fremstillede stoffers virkning på forskellige organers funktion.

Meget direkte forbindelse er der mellem dyreforsøget og den praktiske lægekunst, når nye, komplicerede operationsmetoder udformes og indøves i forsøg med dyr. I denne forbindelse kan nævnes den i dagspressen flere gange omtalte operation på hjertet hos såkaldte „blå børn“. Disse operationer, der er direkte livreddende for en tidligere praktisk taget håbløs sygdom, skyldes helt igennem eksperimentelle operationer på hunde. Siden *Blaloks* første heldige operationer efter den ved dyreforsøgene fastlagte fremgangsmåde er der i U. S. A. alene reddet ca. 1 600 sådanne børn, og man regner nu med, at operationen lykkes i ca. 80 pct. af tilfældene. De operative indgreb på hjertet og de store kar, som hviler på de nævnte hundeforsøg, har kun været udført her i landet i en kort årrække, men er dog allerede nu gennemført med held i ca. 350 tilfælde her hjemme. For den samlede verden må tallet løbe op i mange tusinder. Mon nogen for alvor vil mene, at de hunde, der er medgået til forsøgene, ikke burde være anvendt, men at man fortsat skulle have ladet de „blå børn“ dø.

Også andre indgribende behandlingsmetoder er blevet udformet i forsøg på dyr, før man har vovet at anvende dem til behandling af mennesker. Dette gælder for eksempel den „*kunstige nyre*“, som man sætter sin lid til vil kunne redde livet for patienter med visse akutte nyrelidelser.

Afprøvning af nye stoffer, som agtes anvendt til *proteser til erstatning af knogledefekter, defekter i hjernebinderne o. l.*, har fundet sted i dyreforsøg. Herved er man nået frem til næsten ideelle stoffer, der kan hele ind uden nogen reaktion fra de levende vævs side.

Den operative behandling af *hjernesvulster* forudsætter et indgående kendskab til de symptomer, som beskadigelse af centralnervesystemets forskellige afsnit fremkalder. Dette kendskab er ganske overvejende vundet gennem forsøg med højere aber. Iagttagelser gjort i forsøg med højere aber danner også baggrunden for de operative indgreb, som nu udføres ved visse sindslidelser, hvor patienten er plaget af stadige og voldsomme angstforestillinger, og hvor indgrebet kan befri patienten ganske for disse pinagtige forestillinger.

For en hel gruppe af særlige sygdomme, der verden over har plaget menneskene og deres husdyr i en overordentlig udstrakt grad, nemlig de såkaldte *mangelsygdomme*,

beroende på *vitamin- eller mineralstofmangel*, gælder det, at opklaringen af deres oprindelse helt igennem skyldes dyreforsøg. De første skridt blev gjort ved konstateringen af, at fodring med en ensidig sammensat kost fremkaldte sygdom hos dyr. Efterhånden viste det sig, at der til bestemte sygdomsbilleder svarede mangel på bestemte næringsstoffer, og i den sidste menneskealder er vi nået så vidt, at vi ikke blot har kunnet isolere de virksomme vitaminer, men kan fremstille dem syntetisk i fabrikmæssigt omfang. I alle tilfælde grundtes vor viden om, at vi virkelig har fremstillet de rigtige forbindelser, på dyreforsøg, der efterviser, at tillæg til foderet af disse stoffer ophæver den tilsvarende specifikke *avitaminose*. Som det mest dramatiske eksempel kan man her nævne behandlingen af den ondartede blodmangel (*perniciøs anæmi*) med leverpræparater, der har reddet tusinder af mennesker fra den visse død. At man praktisk taget har været i stand til at udrydde en sygdom som *den engelske syge*, der ganske vist sjældent er dødeligt forløbende, har også været af overordentlig stor betydning.

Som yderligere en landvinding for den praktiske lægekunst, som vitaminforskningen har ført til, kan nævnes indførelsen af *k-vitaminet* som middel til forebyggelse af blødninger. Den blødningstilbøjelighed, som findes hos alle patienter med gulsot, og som indebærer en fare for forblødning ved galdestensoperationer, kan ophæves ved indsprøjtninger af k-vitamin. Også den blødningstilbøjelighed, som findes hos nyfødte, kan ophæves med k-vitamin, i dette tilfælde blot ved at tilføre den vordende moder k-vitamin i de sidste uger før fødslen. Herved reddes mange børns liv, og faren nedsættes for blødninger i kraniet, der kan føre til svære og uhelbredelige nervøse forstyrrelser.

Disse eksempler vil sikkert være nok til at klargøre, hvilken afgørende betydning dyreforsøget har haft for helbredelse og prævention af sygdomme af ikke infektiøs natur. Imidlertid er vi ikke færdige med disse sygdomme endnu. De voldsomme stærkt invaliderende, undertiden dødeligt forløbende avitaminoser har vi efterhånden befriet os for i de civiliserede nationer både hos mennesker og husdyr. Men problemet om den såkaldte *latente avitaminose, den skjulte langsomt udviklede mangelsygdom* er tilbage. I alle kredse, der beskæftiger sig med ernæringssygdomme, er der en stigende erkendelse af, at der både mellem mennesker og husdyr forefindes, endog temmelig udbredt, snigende mangelsygdomme, fremkaldt af underernæring med vitaminer og visende helt andre symptomer end den fuldstændige mangel. Samtidigt er vi efterhånden blevet klar over, at mikrobielle processer i tarmen spiller en ofte afgørende rolle for vitamintilførslen, idet bakterier i stor udstrækning kan, hvad de højere organismer ikke kan, nemlig fremstille vitaminer syntetisk. Til opklaring af alle disse forhold kræves igen dyreforsøg, hvor vi ofte vil blive tvunget til at indlægge kanyler i forskellige tarmafsnit for at kunne undersøge, hvorledes syntesen foregår. Under de problemer, der her er tale om, hører også en af husdyrbrugets mest plagsomme sygdomme, nemlig steriliteten hos husdyr. Efter at vi gennem dyreforsøg har fået at vide, at vitamin B 12 spiller en afgørende rolle for frugtbarheden, er de ernæringsfysiologiske betingelser for denne blevet et problem af vidtrækkende betydning. Vi kan ikke løse dette problem uden dyreforsøg, der ofte vil være meget ubehagelige for forsøgsdyrene. Det samme gælder for den sandsynlige betydning af kønshormon- og binyrehormondannelse for dyrenes frugtbarhed. Hvis vi får forbud mod såkaldte lidelsesvoldende dyreforsøg, må vi opgive at studere sterilitetens oprindelse og at finde våben imod den og det netop på et tidspunkt, hvor man planlægger oprettelsen af et særligt videnskabeligt institut for sterilitetsforskning.

IV. Afslutning.

Det er udvalgets opfattelse, at den foranstående fremstilling må have gjort det klart, at en moderne stats sundhedsvæsen ville bryde sammen, hvis forsøg med dyr blev forbudt eller blot væsentlig indskrænket i forhold til de nu gældende regler.

Fra de sider, hvor man stærkest ivrer mod anvendelsen af dyr til forsøg i dette udtryks videste betydning, fremhæves i almindelighed ensidigt, at sådan anvendelse af etiske grunde er forkastelig, medens det enten ikke forstås eller forties, hvilke konsekvenser det ville have, om en sådan anvendelse blev forbudt eller blot stærkt indskrænket.

Den engang indvundne viden og indsigt ville vel ikke gå tabt, men dog i tidens løb udvandes, og mulighederne for at udnytte denne viden ville på mange områder umuliggøres. Hertil kommer som langt den dyreste pris tabet af rige muligheder for den videre udvikling af den forskning, der som endeligt mål har at sikre menneskers og dyrs sundhed. Udvalget skal her blot anføre et enkelt eksempel, nemlig kræftforskningen, hvis betydning er almindelig anerkendt, selv om der på dette område endnu ikke er opnået resultater af afgørende betydning for kræftbehandlingen. I kræftforskningen kan dyreforsøg ikke undværes, og det er på de muligheder, som dyreforsøgene indebærer, at man må støtte håbet om, at der engang vil nås resultater, der sætter videnskaben i stand til at nå praktiske resultater med hensyn til bekæmpelsen af kræftsygdommen.

Ved udvalgets overvejelser har de i de ovennævnte afsnit gengivne hensyn været afgørende, idet udvalget samtidig har ment at have taget skyldigt hensyn til det naturlige ønske, som ethvert sjæleligt sundt menneske må nære, om, at dyr ikke fra menneskers side påføres lidelse, som kan undgås, et hensyn, som paradoksalt nok i et vist omfang taler *for* dyreforsøgene, nemlig i det omfang man derved bliver i stand til at undgå lidelser for et i forhold til forsøgsdyrenes antal langt større antal andre dyr.

Professor Møllgaards redegørelse for dyreforsøgenes etiske problem m. v.

I. Dyreforsøgenes etiske problem.

Den kamp, der nu er rejst mod anvendelsen af dyreforsøget i den biologiske forsknings og den deraf afhængige sygdomsbekæmpelses tjeneste, er i det væsentlige baseret på visse religiøse og etiske argumenter, hvis ivrigste eksponent for øjeblikket synes at være kaldskapellanen ved Vor Frelzers kirke i Esbjerg, Tage Damgaard. Hans anskuelser er lovudvalget udførligt bekendt dels gennem talrige artikler og dels gennem hans personlige redegørelser.

Da der næppe er tvivl om, at det etiske problem spiller en væsentlig rolle for de fleste nutidsmenneskers standpunkt til striden, vil det formentlig være hensigtsmæssigt at underkaste spørgsmålet om oprindelsen til og holdbarheden af den kirkelige argumentation en vis undersøgelse, så meget mere som enhver, der kender forløbet af den historiske strid mellem kirke og videnskab, uden vanskelighed indser, at de argumenter, der nu anføres mod dyreforsøget, i grunden er de samme, som den kirke igennem århundreder har benyttet under sin modstand mod enhver anvendelse af lægevidenskabelig terapi eller prævention til bekæmpelse af epidemier eller andre sygdomme.

En udførlig historisk udredning er naturligvis udelukket i en betænkning til et lovudkast, men en klargørelse af visse hovedlinier vil meget vel være mulig.

Da den gamle kirke omkring det fjerde århundrede efter vor tidsregning havde opgivet tanken om sin mesters snarlige genkomst, indrettede den sig på at eksistere i længere tid i denne verden. I overensstemmelse hermed skiftede den basis for den filosofiske fremstilling af troens grundlærdomme fra platonisk symbolisme til aristotelisk naturfilosofi. Herved blev kirken, der oprindeligt repræsenterede et overnaturligt fællesskabs ide i platonisk forstand, gjort til et rige af denne verden, og dens teologi, fra at være et symbolsk udtryk for menneskelig tro og håb, omformet til en verdensforklaring i græsk ånd.

Denne overgang er uden tvivl den mest ulykkelige hændelse i hele den vestlige verdens åndsliv. Den har ikke blot været årsagen til den voldsomme kamp mellem kirken og videnskaben, som har raset i århundreder, og hvis dønninger vi endnu oplever, men den medførte tillige, at teologien optog en bølge af antik overtro, som det har kostet menneskeheden uhyrlige lidelser at tilbageslå, og hvis ebbe vi først oplever nu.

Disse følger hænger sammen med, at anvendelsen af kristelig teologi til verdensforklaring øjeblikkelig rejste det ældgamle dualistiske problem i en ganske særlig ondartet form, nemlig som et spørgsmål om, hvorledes al den vildskab, hensynsløshed og lidelse, naturen synes at rumme, var forenelig med tanken om en alkærlig Gud som dens skaber og opretholder. Da al antik teologi forudsatte en etisk verdensorden af een eller anden art, måtte den kristne teologis løsning af problemet naturnødvendigt blive af etisk karakter. Igennem oldtid og middelalder har kirken da i hovedsagen budt menneskene to

løsninger af denne art. Den ene går ud på, at al sygdom og lidelse i verden skyldes sataniske angreb på Guds skabninger, den anden, at de er Guds straf for menneskenes synder. Den første ide kan vi se bort fra nutildags. Den har ganske vist forårsaget, at hundrede tusinder af uskyldige mennesker har mistet livet under de skrækkeligste mishandlinger som formodede repræsentanter for satanisk fremkaldelse af ulykker, og repræsenterer for så vidt en af de mørkeste magter i menneskehedens historie. Men selv meget ulærde mennesker ved nutildags, at tyfus, kolera, pest, difteri og tuberkulose skyldes bakteriel infektion og ikke djævels eller dæmoners værk. Den anden ide er derimod stadig levende, om end under afsvækkede former. Den har igennem tiderne været teologiens vigtigste argument mod enhver anvendelse af lægevidenskab ved bekæmpelse af epidemier og anden sygdom, og det er i grundprincippet den, kirkelige kredse nutildags fører i marken mod videnskabens moderne våben, dyreforsøget. De siger naturligvis ikke rent ud som de teologer, der rasede mod koppevaccinationen, at det er formasteligt at søge at afværge den Almægtiges straffedom ved andre midler end bod og omvendelse. Men hvis man opmærksomt studerer pastor Damgaards og hans meningsfællers argumentation, finder man dog denne samme ide, blot ikklædt en anden form.

Pastor Damgaard har undfanget et nyt teologisk dogme, der konstaterer, at *det kristne begreb næstekærlighed omfatter dyr*¹⁾. Dogmet har ingensomhelst hjemmel i det ny testaments skrifter i hvert fald ikke i textus receptus, men er et ægte barn af det tolvte til fjortende århundredes scolastiske teologi. Dets naturlige konsekvens vil blive, som præsten også udtrykker det²⁾, at det er Guds vilje, at menneskene skal bære de sygdomme og lidelser, som tilskikkes dem, hvis de ikke kan komme af med dem uden at anvende den eneste farbare vej, videnskaben har fundet og anvendt med så stor succes, nemlig *dyreforsøget*. Herefter bringes nøjagtig de samme midler til anvendelse, som den scolastiske teologi benyttede i sin kamp mod al lægevidenskabelig virksomhed: stempling af anderledes tænkende som materialistiske, menneskeforgudende kristendomsfor nægttere, forvrængninger af hensigterne med deres arbejde og af deres arbejdsmetoder samt tilsidst pres på offentlige myndigheder for at opnå forbud mod deres virksomhed, uanset om et sådant skridt vil standse al efterforskning af kræft, al tilberedelse af vacciner og sera og kemoterapeutica samt svække vor diagnostiske kontrol med de store infektionssygdomme og derved påføre os en alvorlig risiko for deres tilbagevenden i frygteligt omfang. I stedet anvises det os at benytte mere Gud velbehagelige naturhelbredelsesmetoder samt at omvende os, i dette tilfælde til en bedre samfundsorden³⁾.

Imidlertid er vi nutildags bedre rustede til at klare den slags etiske problemer end middelalderens menneskehed. Vi kan vist alle være enige om, at den almindelige højnelse af bolig- og levestandard for den store befolkning har bidraget meget væsentligt til at nedkæmpe de store epidemier. Men den moderne hygiejnes præventive forholdsregler, hvorpå denne højnelse beror, hviler på erkendelsen af, at disse epidemier skyldes bakteriel infektion, og denne erkendelse er netop vundet ved *dyreforsøg* og kunne ikke vindes på anden måde. Man kommer derfor ikke udenom, at dyreforsøget har haft en så afgørende betydning for de store fremskridt, der er sket med hensyn til helbredelse og forebyggelse af sygdomme i løbet af det sidste århundrede, at vi må klare problemet om dets etiske berettigelse, hvis vi ikke stadig skal være udsat for teologiske angreb på det eksistens- og kulturniveau, vi for nærværende har arbejdet os op til.

¹⁾ Se Kampen mod Vivisektionen nr. 2 og 3 (ikke aftrykt her).

²⁾ Se Kampen mod Vivisektionen nr. 3 og 4 (ikke aftrykt her).

³⁾ Se Kampen mod Vivisektionen nr. 3 (ikke aftrykt her) og pkt. 6 i pastor Damgaards redegørelse (bilag 3).

Da sygdom og død er universelt forekommende i naturen både mellem mennesker og dyr, betyder det Damgaardske dogme til syvende og sidst, at det er etisk forsvarligt at lade syge mennesker og dyr lide og dø uden lægelig hjælp, medens det er uforsvarligt at søge at overføre sygdommene til et relativt ringe antal dyr for derigennem at blive i stand til at helbrede eller forebygge sygdom hos tusinder af mennesker og dyr. Ganske uanset hvilke forestillinger, man gør sig om dyrs opfattelse af, hvad der sker med dem, må vi afvise et dogme med sådanne etiske konsekvenser. Det bryder faktisk med hele den lægeetik, vi efterhånden har oparbejdet, og ifølge hvilken lægen ikke blot er ansvarlig for de aktive kunstfejl, han måtte begå, men også for en eventuel undladelse af at behandle sygdom på rette måde, det vil sige med de midler, som *dyreforsøgene* i så stor udstrækning har givet os i hænde. Det placerer imidlertid endvidere dyrs åndsliv på et stade, som vi i hvert fald ikke har nogen som helst grund, endsige ret til at antage for virkelighed.

Det bør i denne forbindelse erindres, at vi mennesker igennem årtusinder har vænnet os til at befolke bjerge, søer, floder, træer og dyr med guder eller dæmoner i vor *egen lignelse*. Det gør vi ganske vist ikke mere, men den „antromorfistiske“ betragtningsmåde af dyreverdenen lever endnu som en tilsyneladende uudryddelig levning fra gamle tiders primitive teologi. Det er denne, der får os til at extrapolere vor egen bevidsthed til centralnervesystemet hos en hund, en abe, en kat eller en ko, og uden nogen som helst virkelig hjemmel at gå ud fra, at disse dyr har samme bevidste opfattelse af de hændelser, der møder dem, som vi. Imidlertid vil selv ivrige dyrevenner indrømme, at når vi lader en hund eller en ko operere for at *kurere* dem for en eller anden sygdom, sker det af temmelig egoistiske grunde, enten fordi vi har økonomisk interesse heri, eller fordi vi holder af dyret og derfor gerne vil bevare det i live. Vi har ingen mulighed for at forklare dyret, hvorvidt den temmelig ubehagelige narkose og de ligeså generende eventuelle postoperative smerter påføres det til dets eget bedste eller som led i et eksperiment, og der er dog vel næppe andre end fuldkomne fanatikere, der vil påstå, at dyret selv er klar over, hvad meningen er med operationen og kan give sit samtykke til den, som om det var et menneske. Hvis vi da ikke har moralsk ret til at operere det som led i et lægevidenskabeligt eksperiment, hvordan kan vi da have ret til at underkaste det den samme operation i kurativt øjemed i stedet for effektivt at stoppe dets lidelser ved omgående at slå det ihjel, når det blev sygt. Resultatet må da blive, at vore indgreb på dyr, hvilket formål det end har, ikke kan bringes ind under samme etiske betragtninger, som vi anvender, når det gælder mennesker. Det gælder i endnu højere grad de hændelser, som dyr kan komme ud for i den vilde natur, hvor der som bekendt findes en mængde dyreformer, der lever af at sønderrive eller knuse deres medskabninger levende og uden narkose. Hvis vi forestiller os, at dyr lider som mennesker ved denne behandling, kommer naturen nødvendigvis til at tage sig ud som et mareridt af ondskab. Den eneste måde, på hvilken vi kan befri os for denne utålelige tanke, er ved som de gamle stoikere at acceptere den grundsætning, at alt, hvad der foregår udenfor menneskets moralske bevidsthed, hverken er godt eller ondt, men simpelt hen natur.

Dette vil sige, at vi ikke kan komme en løsning af dyreforsøgenes etiske problem nærmere end til at fastslå, at det ikke er os, der har forårsaget, at naturen er fyldt med sygdom og det, vi kalder lidelse og frygter som død. Ligesom vi altid har ment ikke at behøve nogen særlig moralsk begrundelse for at anvende dyr til at stille vor sult, må vi mene, at en sådan heller ikke behøves for at anvende dyreforsøgene i så stor udstrækning, som det er nødvendigt for at befri mennesker og deres husdyr for disse sygdomme. Vi må for vor egen moralske bevidstheds skyld undlade større hensynsløshed overfor dem

end absolut nødvendigt for dette formål. Men gør vi dette, har vi ret til at formene, at forsøgene ikke påfører dem lidelser, der blot tilnærmelsesvis kommer på højde med, hvad de måtte opleve i den vilde natur, hvis de overhovedet har en bevidsthed, der lader dem opfatte smerter og lidelser på blot nogenlunde samme måde, som vi mennesker gør det. Usikkerheden med hensyn til dette spørgsmål må vi affinde os med. At standse dyreforsøgene ville simpelthen betyde at udlevere vore medmennesker på ny til middelalderens hærgende epidemier og at opgive alt håb om en lysere fremtid på jorden. En sådan eventualitet ville i hvert fald almindelige menneskers moralske bevidsthed næppe tolerere, uanset om de tilhører kirken eller ej. Da biskoppen af Pennsylvania i 1893 udstedte en opfordring til alle præster om at bede i kirkerne for afværgelsen af den herskende kolera-epidemi, nægtede en fremtrædende præst i Filadelfia at efterkomme opfordringen med den motivering, at det efter hans mening ville være blasfemi at bede Gud om hjælp, så længe vi selv lod gaderne og rendestenene i byen henligge i en så smudsig og afskyelig forfatning. I samme ånd afviste lord *Palmerstone* bestemt den skotske kirkes fordring om indførelse af en bestemt fastedag til afværgelse af kolera, idet han henviste dem til at gå hjem og gøre deres gader og huse rene og dræne deres rendestene. Da den ivrige tilhænger af verbalinspirationen professor *A. R. Carlstadt* med megen højtidelighed erklærede, at den, der bliver syg, ikke skal bruge medicin, men betro sig til Gud og bede, at hans vilje må ske, svarede *Luther* med at spørge, om han spiste, når han var sulten, og da dette besvaredes bekræftende, fortsatte *Luther*: „På samme måde kan du anvende medicin, der er Guds gave ganske som mad og drikke, og hvad vi ellers benytter for at opretholde vort liv“.

De tanker, som disse eksempler åbenbarer, kunne vi sætte som motto over døren på ethvert biologisk forskningsinstitut. Hvis vi ikke vil bruge vor egen åndskraft til det yderste for at skaffe os af med alt det utøj, der i form af protozoer, bakterier og virus plager os endnu, og til at udforme en passende ernæring og hygiejne for den store befolkning, har vi ingen religiøs ret til at fremføre bønner om at blive sparet for sygdom uanset, hvilke forestillinger vi gør os om forholdene mellem Gud og naturen. Religion er ikke dagdrømmeri, men en kilde til handlekraft. Sådan har den været for alle de store religiøse personligheder i den vestlige verdens historie.

Det vil imidlertid utvivlsomt bidrage til yderligere klaring af den her anførte tankegang, hvis det udtrykkeligt fremhæves, at den dybeste grund til, at spørgsmålet om dyreforsøgenes berettigelse for mange nutidsmennesker former sig som en etisk konflikt, ligger i, at den kristne teologi har indbygget den gamle ide om en gud, der har skabt og opretholder verdensordenen, i sin naturopfattelse. Ideen er rent hedensk og stammer fra de store forasiatiske forløsningsreligioners mysterier, der under forskellige rituelle udførelsesformer alle handlede om en gud, hvis død og opstandelse symboliserede livets afvekslende hensyngen og fornyede udfoldelse. Denne gud (*Tammuz*, *Adonis*, *Attis*, *Baal*, *Marduk*, *Melkart*, *Moleck*) var for de gamle livets gud, den levende naturs skaber og opretholder. Ved en kompliceret proces, der begyndte med Irans og Israels profeter og endte med de såkaldte gnostiske religioner, udvikledes denne tankegang til forestillingen om en etisk verdensorden, gennemgående af udpræget dualistisk karakter, og fremstillende enten en trinvis opstigning fra mørke til lys, eller en kamp mellem mørkets og lysets magter, hvori mennesket var part, og hvori dets *forløsning* fra den materielle tilværelse spillede den afgørende rolle.

Denne forestilling gled ind i den kristne teologi som en naturlig følge af, at de mænd, der forkyndte kristendommens lære, måtte tale til deres medmennesker i et sprog og et verdensbillede, som var alment forståeligt. Paulus gav Jesu religion den udformning, som satte den i stand til at erobre den antikke verden uden at tage skade på sin sjæl. Men for

at opnå dette måtte han tale i en østlig mystagogs sprog og verdensopfattelse. I denne verdensopfattelse blev kampen mod sygdom, nød og død naturnødvendigt et etisk problem, der måtte løses ved omvendelse og ikke ved videnskabelig forskning.

I den af Gud forudbestemte verdensorden indgik menneskets forløsning som et endemål, og alle hændelser, som mødte mennesker herunder også lidelsen, repræsenterede Guds uransagelige veje til menneskers frelse fra mørke og synd.

Det er umiddelbart indlysende, at så længe menneskers tankegang bevæger sig i disse baner, må ethvert forsøg på at erstatte omvendelse med videnskab komme til at tage sig ud som et forsøg på at narre Gud og derfor føre til en samvittighedskonflikt, der kun bliver yderligere skærpet, hvis videnskabens metoder får udseende af, at man vil unddrage sig de lidelser, der repræsenterer Guds veje til omvendelse, ved at læsse dem over på andre levende væsner, det vil sige ved såkaldte dyreforsøg.

Det tjener intet fornuftigt formål at lukke øjnene for, at det til syvende og sidst er *problemet om denne opfattelses berettigelse*, der er det afgørende punkt i den diskussion om *dyreforsøgenes berettigelse*, der nu igen er rejst fra kirkelig side.

For at afdække dette problems kerne på en for almenheden forståelig måde, vil det sikkert ikke være uhensigtsmæssigt at henlede opmærksomheden på, at den vestlige verdens befolkninger, i hvert fald i de sidste halvandet hundrede år, har frembudt en temmelig besynderlig åndsforfatning, bestående i, at man de seks dage i ugen lever sit liv efter det af det syttende og attende århundredes videnskab opstillede verdensbillede, der opfatter alle hændelser som virkninger af een eller flere årsager, som det er menneskets opgave at lære at beherske, for så den syvende dag at hengive sig til et helt andet verdensbillede, hvori alle hændelser indgår som led i en af Gud forudbestemt verdensorden, som det ikke er tilladt mennesker at foretage forandringer i, fordi den repræsenterer en etisk plan, hvis formål er menneskets frelse.

Det er indlysende, at denne kendsgerning klart dokumenterer, at den almene menneskehed i de vestlige nationer i hvert fald i lang tid har levet sit *daglige liv* på en fornægtelse af den kirkelige overlevering, men det er ligeså indlysende, at denne syvende dags åndelige kolbøtte ikke er særlig fremmede for udviklingen af helstøbte personligheder. Faktisk er denne besynderlige inkonsekvens en væsentlig grund til den åndelige rodløshed, som præger så mange nutidsmennesker.

Der er kun een vej ud af dette dilemma: man må gøre sig ganske klart, at kristendommens mester talte *aramæisk*, og at det ny testaments skrifter er affattet på *græsk samtaleprog*. Da nu et sprog ikke er en simpel samling af klange, men består af ord og sætninger, der er bestemt til at overføre en vis *tankegang*, vil ethvert sprog i hele sit glosseforråd og sin sætningsbygning være intimt bundet til det *verdensbillede*, der er fremherskende på det tidspunkt, hvor sproget er levende. Alle litterære skrifter, også religiøse, vil naturnødvendigt blive affattet i ord, vendinger, talemåder og terminologier, som er hentet fra det verdensbillede, menneskene lever under i den pågældende tidsalder. På det tidspunkt, oldkirkens skrifter blev affattet, var der kun ganske få mennesker, der interesserede sig for naturvidenskabelig forskning i vor forstand. De store filosoffer var præget af den nyplatoniske filosofi, og det almene folk i Romerriget udenfor Alexandria levede i den åndelige atmosfære, som var skabt af de store forløsningsmysterier. Da de første kristendomsforkyndere talte og skrev for den store almenhed, blev de synoptiske evangelier og de paulinske breve naturnødvendigt affattet i dette sidste verdensbilledes udtryksformer, og da forfatteren af Johannesevangeliet og de ældste kirkefædre skrev for oldtidens intelligens, hentede de deres udtryk og terminologier fra den nyplatoniske filosofis mysticisme.

Men dette vil igen sige, at *Jesu religion er gengivet med udtryk fra et verdensbillede, som ikke er vort*. Vort verdensbillede er helt igennem præget af de sidste tre hundrede års videnskab, som klart har vist os, at alle hændelser, der møder os i „naturen“, er led i kæder af årsager og virkninger, som vi har lært at beskrive ved matematiske formler, der udtrykker det, vi kalder *naturens love*.

Hele vort skolevæsen, al undervisning ved vore højere læreanstalter, hele vor teknik, ja hele vort daglige erhvervsliv er grundet på denne erkendelse, og den forhåbning, som visse teologiske forfattere har stillet til, at den moderne atomfysik skulle gøre det af med årsagsprincippet og tillade miraklet, i hvert fald i filosofien, ved enhver fysiker er forfejlet. Det er derfor bestemt det redeligste åbent at indrømme, at det verdensbillede, vi nu lever på, forudsætter, at *Gud ikke beskæftiger sig med naturens hændelser*. Hvis vi siger, at Gud dog har skabt denne natur, har det ikke længere den dybe religiøse mening, som det havde for de gamle, men er mere en talemåde, der udtrykker, at vi ikke kan overse, hvordan den er blevet til. Vi vil stadig arbejde på at finde metoden i naturen selv. Men dette vil igen sige, at forskningen har lært os, at Guds rige kun kan være et sted, nemlig inden i os selv, i vor egen personlighed, hvilket iøvrigt er overensstemmende med kristendommens dybeste tanker, som de er fremført af mesteren selv. I naturen er der kun natur; ingen naturlige hændelser, heller ikke sygdom, sult, kamp og død er indstiftet af Gud til vor specielle opdragelse. Vi kan kun konstatere, at de findes i den natur, som vi *rent biologisk* er medlemmer af, at de øjensynligt er ganske naturlige for naturens ægte børn, dem vi kalder dyr, og at det er vore særlige åndsevner, der bevirker, at vi opfatter dem som lidelse, sorg og nød, når det er os selv, der bliver byttet.

Heraf følger imidlertid klart, at vi mennesker ganske vist er medlemmer af naturen, men at vore åndsevner bringer os i konflikt med dens „naturlige“ forløb. Denne konflikt må vi selv løse. At bede Gud om mirakler, fordi vi selv ikke vil bestille noget, har erfaringen for længe siden lært os, er ørkesløst. Vi har kun een vej, nemlig at søge at lære at „beherske“ naturen, det vil sige at kende de love, der gælder for dens kæder af årsager og virkninger, samt at eliminere de for os uheldige hændelser ved at fjerne deres *årsager* gennem indgreb i naturen. Til dette formål må vi også være berettiget til at anvende *dyrene*, for hvis vi under vore forsøg påfører dem det, vi kalder sygdom og lidelse, gør vi i værste fald intet andet ved dem, end det „naturen“ gør i langt større målestok, og hvis vi endvidere behandler dem, som om de var mennesker, det vil sige anvender de samme bedøvelses- og beroligelsesmidler, som vi anvender på os selv, kan kun ganske virkelighedsfjerne, spekulative konstruktioner indrullere vore forsøg under forbrydelsens kategori. Berettigelsen af dette standpunkt bliver særlig indlysende, når vore forsøg går ud på at fjerne sygdom og begrænse død indenfor vore *husdyrbestande*. I disse tilfælde hindrer vi naturen i at øve sit „naturlige“ værk overfor tusinder af dyr ved bevidst at behandle et ringe antal efter naturens metode.

Men er dyreforsøgene berettigede, når det gælder at frelse dyr fra *sygdom og død*, må de også være berettigede, når det gælder at frelse mennesker fra de samme elendigheder. Vi ville dog utvivlsomt svigte netop det dybeste etiske princip i de store religioner, hvis vi tillod titusinder af mennesker vedvarende at dø under store lidelser i stedet for at søge at afskaffe disse ved at behandle et fåtal af dyr på samme måde, som naturen gør det i tusinde gange så stort et omfang. Det er da åbenbart klart, at hvis den vestlige menneskehed vil erkende, at *den allerede for over hundrede år siden har opgivet at tro på det gamle kirkeligt overleverede verdensbillede*, nemlig at naturens hændelser dirigeres af Gud med etiske formål, vil hele samvittighedskonflikten med hensyn til dyreforsøgenes principielle

berettigelse bortfalde. Det eneste problem, der bliver tilbage, drejer sig da kun om ad lovgivningens vej at skabe visse garantier mod, at forsøgene misbruges til det, vi kalder „grusomhed“, det vil sige udføres under sådanne former og omstændigheder, at der opstår fare for en forrælse af karakteren, dels hos eksperimentatorerne selv, *men navnlig hos den ungdom*, der oplæres i forsøgenes metoder og resultater. At løse dette problem har nutidens bedøvelsesmetoder og forsøgsteknik imidlertid gjort til et temmelig enkelt foretagende, der bør kunne gennemføres lidenskabsløst og navnlig uden ærerørige sigtelser mod videnskabsmænd eller forvrængninger af deres hensigter.

II. Dyreforsøgenes betydning for den teoretiske forskning og dennes betydning for menneskelige levevilkår.

Den rent teoretiske forsknings betydning for menneskelige levevilkår hører til de områder af videnskaben, som er mest mistydet af lægfolk. Det ligger i selve dens karakter og især i dens anvendelse af metoder og matematiske symboler, der i almindelighed er lidet tilgængelige for almenheden. Når den inddrager dyreforsøget, er den derfor særlig udsat for angreb fra folk, der mangler enhver forudsætning for at se andet end videnskabelig forfængelighed og overdreven nysgerrighed i dens arbejder. I tilfælde af, at den har medført væsentlige ændringer i et bestående verdensbillede, har den været udsat for særlig hadske angreb fra folk, der havde knyttet deres livssyn og levevis for intimt til dette. Som oftest har teologerne her været i spidsen for videnskabsfjendtlige aktioner. En meget væsentlig, måske den væsentligste del af den middelalderlige kamp mellem kirke og videnskab drejede sig om verdens- og livsanskuelsens former. Det vil derfor være hensigtsmæssigt her at indføre en kort redegørelse for den teoretiske biologiske forsknings stilling i den menneskelige tilværelse.

For det første må man da gøre sig klart, at det ikke er ligegyldigt for et folks levevilkår her på jorden, hvilken verdensanskuelse det hylder. Folkets traditionelle livssyn præger dets livsførelse til gavn eller skade for dets eksistens. Hele historien er et levende vidnesbyrd om, hvorledes menneskene langsomt ofte under store lidelser har arbejdet sig ud af forestillingskredse, som holdt dem bundet i fornedrelse, ulykke, smuds og elendighed, ofte i fortvivlet kamp mod herskere, der udøvede deres magt i kraft af den ulykkelige kendsgerning, at det er hundrede gange lettere at regere store menneskemasser gennem deres *indbildning* end gennem deres fornuft. Praktisk taget alle verdenstyrannier fra den semitiske gudekonge til den moderne diktator har hvilet på illusioner. Bruddet med disse illusioner skylder vi græsk ånd og det 17.—19. århundredes videnskab. Vi må ikke glemme, at når en del af os den dag i dag kan kalde os „*de fri nationer*“, betyder det først og fremmest frihed til, at tænke, tale og skrive uafhængigt af dogmatiske ideologier. Hvis et folk skal værgе sin videnskab, gælder det derfor ikke så meget at anerkende dens praktiske resultater som at stå værn om dens *principer* og *metoder*. Hvis ikke den teoretiske videnskab fortjente at eksistere af anden grund, fortjente den det på grund af sin principielle tvivl overfor alle doktriner og tankehæmmende ideologier. I denne tvivl lever åndsfriheden. Hvis et frit folk kvæler den, er det hurtigt slut med dets politiske frihed.

For den teoretiske biologiske forskning gælder det, at den i høj grad har bidraget til at ændre vort livssyn og derigennem at skabe muligheder for en bedre beherskelse af

vore livsvilkår. Vejen fra antikke skabelseslegender til udviklingslæren og videre til den moderne arvelighedsforskning er gået efter dens anvisninger. Under samme ledelse har vi tilbagelagt vejen fra mirakler til medicin, fra fetisch til hygiejne, og fra diabolsk besættelse til moderne sindssygevesen og neurologi. I alle tilfælde er grundbetingelserne skabt af den teoretiske forskning. Men vi kan også nævne områder, hvor den har affødt direkte praktiske konsekvenser af stor betydning for menneskeheden. Den teoretiske stofskifteforskning har givet os mulighed for at erstatte uklare forestillinger om ernæring af mennesker og fodring af husdyr med regelrette normer. Den moderne enzymteori har affødt den energiske efterforskning af antibiotika og allerede givet os en i medicinens historie ret enestående samling af kemiske stoffer, der er virksomme overfor de forskellige bakterier ved at gribe ind i deres egne enzymsystemer. De teoretiske undersøgelser over nyrefunktionens normale forløb har givet os værdifulde metoder til at bedømme disse organers funktion hos sunde og syge mennesker. De eksperimentelle undersøgelser over hjertemusklaturens egenskaber og hjertekontraktionernes teori har givet elektrokardiografien til den medicinske klinik. Katodestråleosillografens anvendelse til opbygning af en teori for nerveimpulser har givet neurologi og psykiatri et grundlag for videre arbejde på forståelse af nerve- og sindssygdomme. Der er derfor god grund for ethvert frit folk til at erindre, at den teoretiske grundforsknings fri udfoldelse er af afgørende betydning for dets fremtidsmuligheder, og at dette også gælder biologien. Dennes anvendelse af dyreforsøget til teoretisk forskning er følgelig lige så nødvendig som dets anvendelse i den praktiske lægevidenskabs tjeneste.

III. En kultiveret nations ansvar overfor civilisationen.

Den foregående redegørelse vil formentlig have gjort det indlysende, at det civilisationstrin, hvorpå den vestlige verden i dag befinder sig, i ganske fremtrædende grad skyldes de sidste århundreders biologiske forskning og navnlig den del af den, som angår kurativ medicin, prævention og hygiejne. Det vil ligeledes være forståeligt, at oprettholdelsen af dette civilisationstrin forudsætter, at de medicinske og hygiejniske videnskaber bevarer herredømmet over de farer, som naturen stadig rummer for vor eksistens. Intet land kan negligere disse farer uden samtidig at blive et arnested for civilisationsnedbrydende kræfter, der medfører risiko for andre civiliserede nationer. Hvis derfor de ivrige dyrebekyttelsestilhængere, der foreslår, at Danmark skal gå i spidsen med forbud mod dyreforsøg i den biologiske forsknings og sygdomsbekæmpelsens tjeneste, fik deres vilje, ville dette land hurtigt blive et sådant arnested for infektionssygdomme, at det ville være utåleligt for de omliggende stater. En sådan frihed har ingen nation indenfor den vestlige verden. Det ville derfor ikke være ufornuftigt, om man gjorde sig klart, at disse voldsomme angreb på den biologiske forsknings metoder i deres sidste konsekvenser meget vel kan ende med at blive angreb på den pågældende nations politiske selvstændighed.

Hovedændringerne i udvalgets lovudkast.

De vigtigste ændringer i udkastet i forhold til den gældende lov er følgende:

Loven er foreslået udvidet til at omfatte *alle hvirveldyr*, medens den nuværende lov kun omfatter pattedyr og fugle.

Det er foreslået, at *lederne af statens instituter* for biologisk og medicinsk forskning (jfr. bilag 5) uden særskilt bemyndigelse skal være beføjet til at foretage eller forestå dyreforsøg.

Operative indgreb *uden bedøvelse* er som hovedregel forbudt; justitsministeriets tilsynsførende udvalg kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse hertil, og de således meddelte tilladelser skal offentliggøres.

Det er af hensyn til journalføringen præciseret, at visse *bagatelagtige indgreb* falder udenfor lovens bestemmelser.

Det er pålagt forsøgslederne at anvende så *få* og så *lavt stående dyr* som muligt.

Bestemmelserne om *journalføring* er udvidet og skærpet, og der er i så henseende fastsat særlige regler vedrørende *hunde, katte og aber*.

Det tilsynsførende udvalg er foreslået udvidet med en repræsentant for *Aarhus universitets lægevidenskabelige fakultet*. Endvidere har et mindretal foreslået, at dette udvalg desuden udvides med en repræsentant for *dyrebeskyttelsesforeningerne*.

Det er udtrykkeligt udtalt, at det tilsynsførende udvalg er berettiget til at *besigtige forsøgsdyrene og forsøglokaliteterne*.

København i november 1951.

Vald. Adersen.

M. Christiansen.

Helge Hertz.

E. Lundsgaard.

E. Møllerup.

H. Møllgaard.

Aage Svendsen.
Formand.

E. Schibbye.
Sekretær.

Udkast til lov

om

dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse.

§ 1.

Stk. 1. Anvendelse af hvirveldyr ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse, der må antages at kunne være forbundet med smerte eller anden lidelse, er kun tilladt:

1. lederne af statens instituter for biologisk og medicinsk forskning,
2. andre fagligt uddannede personer, som af det lægevidenskabelige fakultet ved et af universiteterne eller af den kgl. veterinær- og landbohøjskoles undervisningsråd har fået særlig tilladelse hertil. Sådan tilladelse gives for 5 år ad gangen.

Stk. 2. Forsøgene må kun foretages i de af de nævnte instituter dertil bestemte lokaliteter. Dog kan justitsministeren efter indstilling fra et af de lægevidenskabelige fakulteter eller fra den kgl. veterinær- og landbohøjskoles undervisningsråd meddele tilladelse til, at forsøgene foretages i egnede lokaler uden for ovennævnte lokaliteter.

Stk. 3. De i stk. 1, nr. 1, nævnte institutledere er berettiget til under deres ledelse og ansvar at lade forsøgene udføre af andre fagligt uddannede personer, der arbejder på institutet.

Stk. 4. De i stk. 1, nr. 2, omhandlede personer kan med godkendelse fra den myndighed, der har meddelt dem tilladelsen, lade forsøgene udføre af andre navngivne personer, som arbejder under deres ledelse og ansvar.

§ 2.

Stk. 1. Operative indgreb samt fysiske og kemiske påvirkninger, der må antages at kunne være forbundet med smerte, må på hvirveldyr kun udføres, efter at dyret ved universel eller lokal bedøvelse er bragt i følelsesløs tilstand, og dyret skal aflives inden bedøvelsens ophør, medmindre smerten kan antages at være fuldstændig ophørt.

Stk. 2. Den i stk. 1 nævnte aflivningspligt bortfalder dog i tilfælde, hvor forsøgets øjemed kræver, at dyret lever efter indgrebets afslutning og bedøvelsens ophør. Dyret skal da i videst muligt omfang efterbehandles med smertestillende midler og omhyggelig pleje. Så snart forsøgets øjemed er opnået, indtræder forpligtelsen til at aflive dyret, medmindre det befinder sig i en sundhedsmæssig normal tilstand.

Stk. 3. Når forsøgets øjemed hindrer enhver anvendelse af bedøvelse og skønnes at være af ganske særlig betydning, kan det i § 7 omhandlede udvalg undtagelsesvis efter nærmere begrundet skriftlig ansøgning tillade, at bedøvelse undlades. Stk. 2, pkt. 2 og 3, finder i så fald tilsvarende anvendelse, og dyret må ingensinde påny anvendes til forsøg.

Stk. 4. Indgreb af den i denne paragraf omhandlede art, hvis øjemed er demonstrationer ved forelæsninger eller øvelser for studerende, skal altid foretages på universelt bedøvede dyr, og dyret skal altid aflives inden bedøvelsens ophør.

§ 3.

Når anvendelse af hvirveldyr til de af loven omhandlede formål hensætter dyret i en fra det normale afvigende tilstand, der må antages at kunne være forbundet med lidelse, påhviler det forsøgslederen i videst muligt omfang at mildne dyrets lidelse og at ophæve den unormale tilstand eller at aflive dyret så tidligt, som forsøgets øjemed tillader det.

§ 4.

Fodringsforsøg, der ikke falder ind under § 3, samt indsprøjtninger og udtagning af blodprøver, organprøver eller andre prøver ved stik eller overfladiske snit, der kun medfører uvæsentlig smerte af rent forbigående beskaffenhed, omfattes ikke af denne lov.

§ 5.

Ved forsøgene skal der anvendes et i dyrerækken så lavt stående dyr som muligt, og det bør tilstræbes, at der ikke anvendes flere dyr end nødvendigt.

§ 6.

Stk. 1. De for forsøgene ansvarlige personer er pligtige at føre en af justitsministeriet autoriseret journal, der skal indeholde oplysninger om antallet og arten af de benyttede dyr, om hvad der er foretaget med dem, om der er anvendt bedøvelse og da dennes art, om forsøgenes øjemed og om tidspunktet for dyrenes aflivning og den herved anvendte fremgangsmåde. Såfremt aflivning ikke har fundet sted, skal begrundelsen herfor fremgå af journalen. For hundes, kattes og abers vedkommende skal dyrets videre skæbne angives. Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte nærmere bestemmelser om, hvorledes journalerne skal føres, samt om journalernes indsendelse til det i § 7 omhandlede udvalg.

Stk. 3. De i medfør af § 2, stk. 3, meddelte tilladelser skal efter nærmere af justitsministeren fastsatte regler bringes til offentlighedens kundskab.

§ 7.

Stk. 1. Justitsministeren nedsætter et udvalg bestående af et medlem udpeget af Københavns universitets lægevidenskabelige fakultet, et medlem udpeget af Aarhus universitets lægevidenskabelige fakultet, et medlem udpeget af den kgl. veterinær- og landbohøjskoles undervisningsråd og en repræsentant for justitsministeriet som udvalgets formand. *)

Stk. 2. Udvalgets opgave er at føre tilsyn med den virksomhed, der udøves af de personer, som anvender dyr i medfør af reglerne i denne lov, idet udvalget hvert år skal gennemgå de i § 6 nævnte journaler og påse, at journalerne er ført i overensstemmelse med de derom givne forskrifter, og at bestemmelserne om forsøgenes foretagelse er overholdt. Udvalget er herved berettiget til at afkræve de pågældende yderligere oplysninger vedrørende forsøgene samt til at besigtige forsøgsdyrene og de lokaliteter, hvor forsøgene foretages.

*) Jfr. dog herved mindretallets indstilling side 28 og side 40—41.

Stk. 3. Når udvalget har foretaget den årlige gennemgang af journalerne, indsender det til justitsministeriet en oversigt over de af journalerne omfattede forsøg, ledsaget af de bemærkninger, som gennemgangen af journalerne og de eventuelt aflagte besøg har givet udvalget anledning til.

§ 8.

Stk. 1. Overtrædelser af denne lov eller de i medfør af loven udfærdigede bestemmelser straffes med bøder, der for overtrædelse af bestemmelserne i §§ 2 og 3 ikke kan sættes lavere end 200 kr. Bøderne tilfalder statskassen.

Stk. 2. Den, der to gange er straffet for overtrædelse af bestemmelserne i §§ 2 og 3 og derefter påny findes skyldig i overtrædelse af en af disse bestemmelser, kan ved dommen for bestandig eller for et nærmere fastsat tidsrum frakendes retten til at udføre de af loven omfattede forsøg.

§ 9.

Loven gælder ikke for Færøerne.

§ 10.

Stk. 1. Denne lov træder i kraft.....

Stk. 2. Samtidig ophæves lov nr. 43 af 13. marts 1891 om vivisektioner.

Stk. 3. De i medfør af lov nr. 43 af 13. marts 1891 meddelte vivisektionstilladelser — bortset fra de for et bestemt åremål meddelte tilladelser — bortfalder 3 måneder efter denne lovs ikrafttræden. De i medfør af samme lov autoriserede journaler kan benyttes, indtil de er udskrevne.

Bemærkninger til lovudkastet.

Ad lovens titel.

Når udvalget har foretrukket at betegne lovens område som „dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse“ i stedet for „vivisektioner“, er det, fordi de egentlige vivisektioner, d. v. s. operative („blodige“) indgreb på levende dyr nu i modsætning til i 1891, da den nu gældende lov blev til, som ovenfor nævnt indtager en underordnet plads inden for den samlede anvendelse af dyr, som loven må tage sigte på. Undersøgelser vedrørende infektioner med såvel bakterier som vira, svulstundersøgelser, undersøgelser vedrørende ernæringsproblemer samt sådanne undersøgelser af nye lægemidler, som ikke kræver operative indgreb, udgør idag en meget stor del af det forskningsområde, inden for hvilket dyr anvendes i forskningsøjemed.

Det anvendte udtryk „biologisk forskning“ er meget omfattende, idet der herved forstås enhver udforskning af den levende organismes livsytringer såvel i sund som i sygelig tilstand. Begrebet omfatter som et underbegreb således enhver form for medicinsk forskning.

Tilføjslen „sygdomsbekæmpelse“ er begrundet med, at den anvendelse af dyr, som loven må tage sigte på, ikke blot er anvendelsen i forskningsøjemed, men tillige den i forhold hertil ikke ubetydelige rutinemæssige anvendelse af dyr som et uundværligt led i den forebyggende og helbredende sygdomsbekæmpelse, jvf. den nærmere redegørelse herfor under udvalgets almindelige bemærkninger. Da der ikke ved anvendelse af dyr til de sidstnævnte formål haves ny erkendelse for øje, kan formålet efter almindelig sprogbrug ikke betegnes som „forskning“.

Ad § 1, stk. 1.

Lovens område er herved afgrænset såvel med hensyn til, hvilke dyr og hvilken anven-

delse af disse der skal være omfattet af loven, som med hensyn til, hvilke personer der skal have eller skal kunne opnå den i loven omhandlede bemyndigelse til at udføre de af loven omfattede forsøg med dyr.

For at imødekomme et fra dyrebeskyttelsesforeningernes side længe næret ønske har udvalget foreslået, at loven skal omfatte alle hvirveldyr og ikke som den nugældende lov kun de varmblodede dyr. Uanset de ved rigsdagsbehandlingen af den nugældende lov og tildels også i udvalgsbetænkningen af 1928 fremførte betragtninger over forholdet mellem den alt efter øjemedet kontrollerede eller ukontrollerede anvendelse af koldblodede hvirveldyr har der indenfor udvalget været enighed om, at de ulemper, der kan være ved, at også forsøg med krybdyr, padder og fisk er undergivet lovens bestemmelser, ikke bør være til hinder for, at det sikres også disse dyregrupper, at forsøgene finder sted under så betryggende forhold som muligt, hvilket også navnlig er blevet muliggjort af den moderne bedøvelsese teknik og den rigdom af bedøvende stoffer, der i dag står til rådighed for forskerne.

Når udvalget har foretrukket formuleringen „hvirveldyr“ fremfor det af foreningen Kampen mod Vivisektionen foreslåede udtryk „varmblodede og koldblodede dyr“, er det, fordi det sidstnævnte udtryk er ganske upræcist og efterlader tvivl med hensyn til, om det kun skal omfatte sådanne dyr, hvis legemstemperatur svinger med omgivelsernes temperatur („koldblodede“), og som samtidig er udrustet med et kredsløbssystem, i hvilket der kredser en vædske, som kan sidestilles med de højerestående dyrs blod, eller om det ligefrem skal omfatte samtlige til dyreriget hørende levende væsener. Grænsen nedadtil i dyrerækken ville således ikke blive skarp, og selv ved den snævraste fortolkning af begrebet ville

loven iøvrigt komme til at omfatte så lavt stående dyr, at det måtte betegnes som urimeligt.

Det er da heller ikke uden betydning for den biologiske forskning, hvilken grænse nedadtil i dyrerækken man vælger, idet kravet om bedøvelse ofte vil være vanskeligt at opfylde, når talen er om indgreb på meget små dyr som insekter, insektlarver eller endnu lavere stående dyrearter.

Begrundelsen for, at ordet „Forsøg“ i den nu gældende lov er ændret til „anvendelse . . . ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse“ er allerede givet ovenfor i bemærkningerne til lovens titel. Den udvidelse af lovens område, der herved tilsyneladende har fundet sted, er kun formel, idet man ved anvendelsen af bestemmelserne i vivisektionsloven altid er gået ud fra, at den omfattede alle de områder, som det nuværende forslag omfatter. Det samme gælder den udvidelse af lovens område, der tilsyneladende kunne ligge deri, at udvalgets udkast bruger udtrykket „der må antages at kunne være forbundet med smerte eller *anden lidelse*“ i modsætning til den nugældende formulering „der medføre Smerte“.

Ændringen på sidstnævnte punkt er for det første (ad „... kunne...“) begrundet deri, at den nu gældende formulering „... Forsøg der medføre Smerte...“ rent sprogligt kan virke vildledende, idet lovens § 2 netop som hovedregel fastslår, at dyrene ved bedøvelse skal være bragt i følelsesløs tilstand, det vil sige en tilstand, hvori dyrene ikke føler nogen smerte, hvorimod de måtte antages at ville have følt smerte, såfremt smertefornemmelsen ikke var blevet ophævet ved bedøvelsen. Udtrykket „... antages at kunne være forbundet med smerte...“ er yderligere begrundet deri, at det, navnlig såfremt loven — som foreslået — fremtidig kommer til at omfatte også de lavere stående hvirveldyr, kan være vanskeligt at afgøre, om et indgreb eller anden påvirkning er forbundet med et sanseindtryk for ikke at tale om en sjælelig oplevelse, der svarer til vort begreb „smerte“, ligesom man ikke altid på forhånd med sikkerhed kan vide, om et indgreb overhovedet vil være forbundet med smerte. Det nu foreslåede udtryk skulle omfatte alle sådanne indgreb, om hvilke man på forhånd må antage, at de muligvis kunne være forbundet med smerte, såfremt der ikke blev anvendt bedøvelse.

Ændringen „... smerte og *anden lidelse*...“

er — dernæst — begrundet i, at den i udkastet omhandlede anvendelse af dyr nu om dage i langt større udstrækning end, da den gældende lov blev affattet, vil bestå i en anvendelse, der ikke ligefrem kan antages at være forbundet med egentlige smerter, men som — mere eller mindre gradvis — forringer dyrenes almenbefindende i en sådan grad, at man kan tale om „lidelse“, mod hvilken dyrene i videst muligt omfang bør beskyttes. Der tænkes i denne forbindelse navnlig på ernæringsskader, infektioner, svulstvækst og lignende.

De to begreber „smerte“ og „anden lidelse“ er iøvrigt anvendt som inddelingsgrundlag ved udformningen af de følgende paragraffer, idet § 2 omhandler smerten og § 3 anden lidelse.

Når udvalget har foreslået, at den af udkastet omfattede anvendelse af dyr, uden at særlig bemyndigelse skal indhentes, skal være tilladt lederne af statens instituter for biologisk og medicinsk forskning, jvf. fortegnelsen over de eksisterende instituter af denne art bilag 5, er det, fordi forskning, ved hvilken anvendelse af dyr kan være nødvendig, udgør en væsentlig del af institutledernes embedspligt. Det ville derfor forekomme udvalget urimeligt eller dog overflødig, om disse personer skulle søge om en særskilt tilladelse til fuldt ud at opfylde deres embedspligter.

Bestemmelsen om, hvilke andre personer der kan opnå tilladelse til den af udkastet omfattede anvendelse af dyr, svarer ganske til de nu gældende bestemmelser, dog at „Universitetets lægevidenskabelige Fakultet“ er erstattet med „det lægevidenskabelige fakultet ved et af universiteterne“. Samtidig er det i udkastet udtrykkeligt anført, at tilladelserne kun gives for 5 år ad gangen, hvilket svarer til den administrative praksis, som for så vidt angår de af justitsministeriet meddelte tilladelser har været gældende siden udfærdigelsen af bekendtgørelsen af 27. april 1929, og som senere ligeledes er blevet indført af universitetet.

Det af Kampen mod Vivisektionen fremsatte forslag om, at alle, der skulle anvende dyr som ovenfor anført, skulle have erhvervet tilladelse hertil fra det i § 3 i foreningens lovforslag omhandlede kontroludvalg, har man ikke ment at kunne tiltræde, idet dette kontroludvalg ikke ville besidde den fornødne indsigt til at vurdere ansøgernes faglige

kvalifikation, hvorfor udvalget ville være henvist til blot at følge de indstillende myndigheds eventuelle anbefaling. Noget tilsvarende ville — omend i mindre udtalt grad — gælde det i udvalgets udkast foreslåede kontroludvalg. Bestemmelsen ville således være uden praktisk værdi og ville kun betyde en tungere forretningsgang.

Ad § 1, stk. 2.

Medens den nu gældende lov som hovedbestemmelse har, at forsøgene kun må udføres i „de dertil bestemte Lokaler ved de nævnte Institutioner“, har udvalget foreslået formuleringen „de af de nævnte institutter dertil bestemte lokaliteter“. Denne mindre ændring er navnlig begrundet i, at en ikke uvæsentlig del af f. eks. de af landøkonomisk forsøgslaboratoriums undersøgelser, særlig på de større husdyr, der falder ind under udkastet, nødvendigvis må udføres på besætninger ude i landet under forhold, der måske ikke fuldt korrekt kunne betegnes som „i . . . lokaler . . .“, ligesom f. eks. også forskellige arter af vildt, der benyttes til eksperimentelle undersøgelser, nødvendigvis må holdes under så vidt muligt naturlige forhold i indhegninger eller lignende i fri luft.

Med hensyn til forsøg, der ønskes foretaget andre steder, har udvalget ikke ment at kunne følge Kampen mod Vivisektionens forslag om, at det skulle være udelukket at foretage forsøg udenfor universiteterne og veterinær- og landbohøjskolen. Der findes forskningsinstitutter uden for universiteterne og veterinær- og landbohøjskolen, jvf. således foruden de på bilag 5 under „Andre“ opførte institutter sådanne som Carlsbergfondets laboratorier og de større medicinalfabrikers forskningslaboratorier, der ikke bør være udelukket fra at anvende dyr. Endvidere må udvalget holde for, at anvendelsen af dyr som led i sygdomsbekæmpelsen må kunne finde sted på de større sygehuse. Udvalget har derimod fundet det hensigtsmæssigt at præcisere, at de forsøg, der skal finde sted „andre steder“, skal foregå i „egnede lokaler“.

Ad § 1, stk. 3 og 4.

De af udvalget foreslåede bestemmelser om, i hvilket omfang og under hvilke betingelser en person, der har bemyndigelse til at anvende dyr til forsøg, kan lade forsøgene udføre af andre personer, der arbejder under

forsøgslederens tilsyn og ansvar, svarer i det væsentlige til de nu gældende bestemmelser, idet man blot har draget den konsekvens af, at statens institutledere ikke skal ansøge nogen myndighed om bemyndigelse til at udføre forsøgene, at de også selv kan bemyndige deres fagligt uddannede medarbejdere til at virke som forsøgsassistenter.

Ad § 2, stk. 1.

Reglerne i udkastets § 2 om bedøvelse og aflivningspligt modsvarer den gældende lovs § 2, stk. 1—3. I udkastets § 2, stk. 1 har man ændret udtrykket i den gældende lov „Forsøgene“, der svarer til sprogbrugen i samme lovs § 1, til den fyldigere og mere vejledende angivelse „Operative indgreb samt fysiske og kemiske påvirkninger, der må antages at kunne være forbundet med smerte . . .“. Det af udvalget anvendte udtryk må anses for at omfatte ethvert indgreb og enhver påvirkning, der må antages direkte at kunne fremkalde smerte, såfremt der ikke anvendes bedøvelse. Under fysiske påvirkninger kan f. eks. falde forbrændinger og under kemiske påvirkninger f. eks. ætsninger.

Ordet „Bedøvelse“ i den gældende lov er ændret til „universel eller lokal bedøvelse“ i overensstemmelse med den praksis, justitsministeriets vivisektionsudvalg altid har fulgt ved fortolkningen af de gældende bestemmelser, idet man herved har ment at måtte lægge den afgørende vægt på, at bedøvelsen var af en sådan karakter, at den — uden hensyn til om den var universel eller lokal — kunne bringe dyret i den af loven forlangte følelsesløse tilstand, det vil sige en tilstand, hvori dyret ikke føler smerte ved indgrebet. For at fjerne enhver tvivl har udvalget imidlertid fundet det rigtigt at ændre formuleringen som nævnt. Den lokale bedøvelse er da også siden den nu gældende lovs affattelse blevet udviklet til en sådan fuldkommenhed, at den, hvor den overhovedet kan komme til anvendelse, nu må anses for lige så virkningsfuld som smerteophævede middel som den universelle bedøvelse. Den universelle bedøvelse vil desuden under fremkaldelsen kunne være ledsaget af et vist ubehag, som dyrene skånes for ved, at man i egnede tilfælde i stedet anvender lokal bedøvelse.

Når foreningen Kampen mod Vivisektionen i sit lovforslag har optaget en bestemmelse om, at chloralose og morfin ikke

må anvendes til bedøvelse, og at curare ikke må anvendes, ej heller jævnsides med bedøvelsesmidler, er dette forslag efter udvalgets mening ikke sagligt begrundet, og udvalget mener derfor at måtte tage bestemt afstand fra et sådant forbud, hvorom man skal anføre følgende:

Forslaget om forbud mod at anvende chloralose som bedøvelsesmiddel til dyr må have sit udspring i misforståelser og fejltidninger. Ethvert „hypnotisk middel“ (sovemiddel) vil, indgivet i tilstrækkelige mængder, hvadenten det drejer sig om mennesker eller dyr, fremkalde dyb bevidstløshed (bedøvelse). Forskellige stoffer som f. eks. evipan anvendes til mennesker både som sovemiddel og som bedøvelsesmiddel. At et stof, der har udtalt virkning som bedøvelsesmiddel, samtidig kan være mindre egnet som sovemiddel, vil almindeligvis bero på, at afstanden mellem den mængde, der virker søvnfremkaldende, og den mængde, der fremkalder bevidstløshed, er for snæver, og siger således intet om stoffets værdi som bedøvelsesmiddel. Indtages et sovemiddel i en sådan mængde, at der fremkaldes bevidstløshed, uden at dette er tilsigtet, vil man tale om en „forgiftning“, medens man ikke vil bruge denne benævnelse, hvis bevidstløshed (bedøvelse) tilsigtes. Chloralose udmærker sig ved, at dets virkninger særlig rammer de højeste dele af centralnervesystemet (hjernebarken), der er sæde for de bevidste funktioner, herunder smerteopfattelsen. Uvilkårlige bevægelsesreaktioner (reflekser) kan derfor være bevaret samtidig med, at bevidstheden er fuldkommen ophævet. Dette kan virke vildledende for lægmænd, der vil kunne tro, at bedøvelsen (ophævelsen af al bevidsthed) ikke er fuldstændig.

Chloralose er et særdeles virkningsfuldt bedøvelsesmiddel, der er overordentlig velegnet til mange dyrearter. Det ville derfor være uden enhver saglig begrundelse, såfremt man ville forbyde dets anvendelse som bedøvelsesmiddel til dyr.

Hverken morfin eller curare anvendes til bedøvelse uden samtidig anvendelse af egentlige bedøvelsesmidler. Anvendelse af curare i forbindelse med et bedøvelsesmiddel finder i udstrakt grad sted ved bedøvelse af mennesker. Denne kombination af curare og et bedøvelsesmiddel betragtes som en af den moderne bedøvelsestekniks betydelige landvindinger. Ethvert bedø-

velsesmiddel fremkalder bevidstløshed og fuldkommen smertefrihed ved væsentlig ringere koncentrationer end de, der kræves for at opnå fuldkommen afslappelse af musklerne og ophævelse af alle uvilkårlige bevægelser. Anvendelse af curare, der bevirker en sådan afslappelse og ophævelse af refleksbevægelserne, sammen med et bedøvelsesmiddel tillader derfor at anvende mindre mængder af bedøvelsesmidlet, hvorved bedøvelsen bliver skånsommere. Den omstændighed, at man uden betænkelighed anvender en sådan kombination af curare og et bedøvelsesmiddel ved bedøvelse af mennesker, turde vise, at der ikke er nogen fare for, at brugen af curare skulle umuliggøre en vurdering af, om bedøvelsen er fuldstændig. Et forbud mod at anvende en til bedøvelse af mennesker almindelig anerkendt metode ved forsøg på dyr måtte betegnes som irrationelt.

Medens den nu gældende lov bestemmer, at dyret skal aflives senest umiddelbart efter bedøvelsens ophør, har udvalget ment at burde foreslå reglen om aflivning formuleret således, at det bestemmes, at dyret skal aflives inden bedøvelsens ophør, og som følge deraf har samtidig den nu gældende bestemmelse om, at bedøvelsen uafbrudt skal holdes vedlige, så længe forsøget varer, kunnet udgå som overflødig.

Udvalget går ud fra, at der, da den nu gældende lovs bestemmelse er forskellig, eftersom det drejer sig om forsøg i almindelighed eller om forsøg, hvis øjemed er demonstration m. m., i sin tid har foreligget en motivering for at tillade, at aflivningen af dyret, når der ikke var tale om demonstration m. m., kunne udskydes til umiddelbart efter bedøvelsens ophør. Udvalget mener imidlertid ikke, at en sådan motivering kan være tilstrækkelig tungtvejende til at opretholde den nugældende lovs væsentlig mindre humane bestemmelse, hvorfor den foreslås ændret som anført.

Ad § 2, stk. 2.

I den gældende vivisektionslov er ved bestemmelserne om afvigelse fra kravet om anvendelse af bedøvelse og fra kravet om aflivning af dyret ved bedøvelsens ophør de samme omstændigheder betegnet som afgørende. Dette forekommer udvalget uheldigt, idet kravet om anvendelse af bedøvelse ved indgreb, der kan antages at være for-

bundet med smerte, bør være langt mere absolut end kravet om aflivning inden bedøvelsens ophør. Med denne motivering er de to kategorier af afvigelser foreslået adskilt, jfr. henholdsvis udkastets § 2, stk. 2, og § 2, stk. 3. I § 2, stk. 2, omhandles de tilfælde, i hvilke reglen om, at dyret skal aflives inden bedøvelsens ophør, kan fraviges. Den foreslåede bestemmelse på dette punkt er i realiteten uændret i forhold til den nu gældende affattelse, idet blot udtrykket „når Forsøgets Øjemed vilde umuliggøres . . .“ er erstattet med det formentlig noget klarere „hvor forsøgets øjemed kræver, at dyret lever efter bedøvelsens ophør . . .“.

Denne bestemmelse må, selv om den betyder en begrænsning af den beskyttelse, der ydes dyrene gennem bestemmelserne i § 2, stk. 1, anses for absolut uundværlig. Undersøgelser over forskellige organers funktion vil i en række tilfælde have den karakter, at organet ved et operativt indgreb fjernes helt eller delvis, hvorefter de herved fremkaldte forstyrrelser i funktionerne iagttages gennem nogen tid. Forsøg af denne type, der f. eks. ligger til grund for hele vor viden om de såkaldte lukkede kirtlers funktion, ville være udelukket, hvis reglen om aflivning inden bedøvelsens ophør ikke kunne fraviges.

For at præcisere, ved hvilken type forsøg reglen om dyrets aflivning inden bedøvelsens ophør kan fraviges, samt for at fastslå, at bedøvelsen ikke må ophøre under selve indgrebets fortagelse, har man anvendt formuleringen „ . . . efter indgrebets afslutning og bedøvelsens ophør.“, hvor rækkefølgen er udtryk for, at det operative indgreb skal være fuldt afsluttet, inden bedøvelsen bringes til ophør, hvilket vil sige, at operationssåret skal være lukket til.

Tilføjelsen om dyrets efterbehandling, der også er ny, tilsigter at understrege forsøgslederens naturlige forpligtelser i de tilfælde, hvor han tager ansvaret for at fravige hovedreglen om dyrets aflivning inden bedøvelsens ophør.

Bestemmelsen om, at forpligtelsen til at aflive dyret indtræder, så snart forsøgets øjemed er opnået, er direkte overført fra den nu gældende lov, idet der dog med tilføjelsen „ . . . medmindre det befinder sig i en sundhedsmæssig normal tilstand.“ er indført en begrænsning i forpligtelsen. Denne er motiveret dels deri, at det må synes

ubilligt, at dyr, der har genvundet deres sundhed og er i stand til at leve et fuldt normalt liv, nødvendigvis skal aflives, fordi de har været anvendt i forsøgsøjemed, dels deri at aflivning af dyr, der befinder sig i en sundhedsmæssig normal tilstand, ville have meget betydelige økonomiske konsekvenser, navnlig når talen er om større husdyr, som har været anvendt til forsøg, der ikke gør dem uskikket til f. eks. fortsat opfødning til slagtning eller anden for husdyr normal anvendelse.

Ad § 2, stk. 3.

I dette stk. omhandles reglerne om fravigelse af kravet om anvendelse af bedøvelse ved forsøg, der har den i § 2, stk. 1, angivne karakter.

En fravigelse af lovens hovedregel på dette punkt må anses for væsentlig mere vidtgående end en fravigelse af bestemmelsen om dyrets aflivning inden bedøvelsens ophør. Dette er præciseret derved, at fravigelsen af bestemmelsen om anvendelse af bedøvelse er foreslået gjort afhængig af en særlig tilladelse fra justitsministeriets tilsynsførende udvalg. Det er yderligere fremhævet, at en sådan tilladelse skal være noget ekstraordinært, derved, at det er foreslået, at den kun kan meddeles undtagelsesvis og efter nærmere begrundet skriftlig ansøgning i tilfælde, hvor enhver form for bedøvelse er udelukket, fordi sådan bedøvelse ville hindre opnåelsen af forsøgets formål, ligesom det kræves, at forsøgets øjemed skal være af ganske særlig betydning. Endelig er det fastsat, at offentligheden skal have indseende med omfanget og karakteren af disse tilladelser, idet det i udkastets § 6, stk. 3, er foreslået, at tilladelserne skal bringes til offentlighedens kundskab efter nærmere af justitsministeren fastsatte regler.

Reglerne om efterbehandling af dyret og om aflivning af det, så snart øjemedet med forsøget er opnået, finder også anvendelse på dyr, som ikke har været bedøvet under indgrebets foretagelse, men i overensstemmelse med et af dyrebeskyttelsesforeningerne fremsat ønske er det yderligere tilføjet, at et dyr, der har været genstand for et smertefuldt forsøg uden anvendelse af bedøvelse, overhovedet ikke påny må anvendes til forsøg, det vil sige, at det enten må aflives, eller — såfremt

det er blevet fuldstændig rask igen — må udgå af forsøgene.

Udvalget finder herved anledning til at bemærke, at det af oplysninger, som man har modtaget fra justitsministeriets vivisektionsudvalg, om de i de senere år her i landet foretagne dyreforsøg fremgår, at de indgreb på varmblodede dyr, der er foretaget uden anvendelse af bedøvelse, men hvor bedøvelse efter en streng fortolkning af den gældende lovs bestemmelser skulle have været anvendt, såfremt forsøgets øjemed ikke havde umuliggjort det, på nær 3 grupper har haft en sådan karakter, at de ikke ville falde ind under udkastets område, idet der har været tale om indgreb, som kun medfører uvæsentlig smerte af rent forbigående beskaffenhed, jfr. udkastets § 4.

I de 2 af de grupper af tilfælde, hvor man ikke tør fastslå, at indgrebene ville falde udenfor udkastets område, har det drejet sig om indgreb på så forholdsvis lavt stående dyr som fugle. I den ene gruppe har det drejet sig om udtagning af blodprøver fra hovedpulsåren på halsen hos kyllinger, efter at åren er blotlagt ved gennemskæring af huden. I den anden gruppe drejede det sig om undersøgelser af ligevægtsorganet hos duer. Ved disse forsøg er ligevægtsorganet, der hos disse dyr ligger meget overfladisk på siden af hovedet, men dog dækket af en tynd knogle, delvis blevet blotlagt. I begge disse grupper har justitsministeriets tilsynsførende udvalg billiget, at der ikke har været anvendt bedøvelse. Ved den første gruppe kunne der have været anvendt lokal bedøvelse, men den forlængelse af indgrebet, som dette ville have medført, ville formentlig kun have forøget det samlede ubehag ved indgrebet. I den anden gruppe har forsøgets øjemed udelukket anvendelse selv af lokal bedøvelse, da en sådan vil kunne påvirke også selve sanseorganet på grund af dets overfladiske beliggenhed.

For begge grupperne gælder iøvrigt, at de foretagne indgreb har været væsentlig ubetydeligere end de indgreb på fugle (kapnering), som ifølge dyreværnslovens § 8, stk. 2, er undtaget fra bestemmelserne om, at kastration af dyr kun må foretages af en dyrlæge og kun med anvendelse af bedøvelse, og derfor kan foretages af enhver uden anvendelse af nogen form for bedøvelse.

I den tredje gruppe af indgreb, der er foretaget uden anvendelse af bedøvelse, og som falder ind under udkastets område, har det

drejet sig om forsøg med marsvin, hvor indgrebet har været lige så ubetydeligt som udtagningen af blodprøverne fra kyllingers halspulsåre, og hvor derfor de ovenanførte betragtninger også har gyldighed.

I forhold til den samlede anvendelse af dyr til forsøg er anvendelsen af dyr til disse særlige formål imidlertid af uendelig ringe omfang, og det kan i det hele forudses, at ansøgninger om tilladelse til at fravige lovens hovedregel om bedøvelse vil blive meget sjældne. Helt har man dog ikke ment at kunne undvære en dispensationsregel, dels af hensyn til grænsetilfælde, hvor det kan være vanskeligt at afgøre, om et indgreb overhovedet falder inden for lovens område, dels af hensyn til nødvendigheden af at bevare muligheden for værdifulde og betydningsfulde videnskabelige fremskridt, selv hvor sådanne fremskridt måtte have smerteforvoldende indgreb på dyr uden anvendelse af bedøvelse som forudsætning, ligesom det også uden for den videnskabelige forskning i den rutinemæssige afprøvning af allerede kendte midler til sygdomsbekæmpelse kan være nødvendigt at foretage sådanne forsøg.

Ad § 2, stk. 4.

Dette stk. svarer i alt væsentligt til den gældende lovs § 2, stk. 3, idet blot ordene „... eller Oplærelse i teknisk Færdighed ...“ er erstattet af „... eller øvelser for studerende ...“. Da de nugældende bestemmelser sidestiller „Oplærelse i teknisk Færdighed“ med „Demonstration ved Forelæsninger“, går udvalget ud fra, at man herved kun har tænkt på indøvning af tekniske færdigheder hos studerende, som f. eks. de veterinærstuderendes operationsøvelser. Den indførte ændring, der skaber klarhed på dette punkt, er begrundet dermed, at det kan være vanskeligt at trække grænsen mellem „oplærelse i teknisk færdighed“ og „forsøg“, når talen er om egentligt eksperimentelt arbejde. Endelig forudsætter uddannelse og indøvelse af nye operationsmetoder, der agtes anvendt på mennesker, at dyrene ikke aflives inden bedøvelsens ophør, da metodens egnethed og sikkerhed ellers ikke lader sig vurdere.

Når det foreslås, at de nævnte demonstrationer og øvelser kun må finde sted på universelt bedøvede dyr, medens det iøvrigt foreslås at sidestille lokalbedøvelse med universel bedøvelse, er dette begrundet i de særlige forhold, hvorunder demonstrations-

forsøg vil finde sted. Der vil være relativt mange mennesker til stede med heraf flydende uro, og indgrebene vil ofte, når de foretages i demonstrationøjemed, blive betydelig mere langvarige end tilsvarende indgreb foretaget i forsøgsøjemed. Når talen er om øvelser, kommer hertil mindre kynighed og færdighed hos den, der foretager indgrebet. Når det foreslås, at dyrene altid skal aflives inden bedøvelsens ophør, når talen er om demonstrationer og øvelser, har dette sin naturlige begrundelse i, at øjemedet ingensinde vil kunne siges at kræve, at forsøgsdyret lever efter bedøvelsens ophør, når øjemedet har været demonstrationer eller øvelser for studerende.

Af foreningen Kampen mod Vivisektionen er det foreslået, at enhver anvendelse af dyr til demonstrationer og øvelser skulle være forbudt.

Et sådant forbud finder udvalget uantageligt. Når det som ufravigelig regel kræves, at sådanne dyr skal være underkastet bedøvelse og skal aflives inden bedøvelsens ophør, ydes der dyrene den videst mulige beskyttelse. At sådanne demonstrationer og øvelser skulle virke „forrående“ på de studerende, er ganske urimeligt. Det kan efter udvalgets mening ikke virke forrående på de studerende, at de i videst muligt omfang får lejlighed til at dygtiggøre sig i den gerning, som de senere skal udøve overfor mennesker og dyr. Der er i denne forbindelse peget på, at film måtte kunne erstatte demonstrationer og øvelser foretaget med levende materiale. Film anvendes da også noget og vil formentlig i fremtiden blive anvendt i større udstrækning, men der er enighed indenfor udvalget om, at film ikke fuldstændig kan erstatte den direkte kontakt, som opnås ved demonstrationer og navnlig ved øvelser. Filmsforevisninger vil f. eks. ikke kunne erstatte de veterinærstuderendes operationsøvelser, der er af stor betydning, da de praktiserende dyrlæger i udstrakt grad kommer til at foretage operative indgreb uden at have haft mulighed for at gennemgå en efteruddannelse svarende til lægernes hospitalstjeneste.

Ad § 3.

Denne paragraf har som modstykke i den gældende vivisektionslov kun den kortfattede bemærkning i § 2, stk. 4, om, at „paa Stik eller Snit, hvorved Sygdom indpodes, samt

Aareladningsforsøg finde foranstaaende Regler (d. v. s. om bedøvelse) ikke Anvendelse.“

Begrundelsen for at indføre de i udkastets § 3 anførte bestemmelser er i hovedsagen givet i bemærkningerne til § 2, stk. 1, hvor indførelsen af begrebet „anden lidelse“ er motiveret. Som fremhævet er den anvendelse af dyr, som loven omfatter, undergået udtalte forskydninger i de 60 år, som er forløbet, siden de gældende bestemmelser blev affattet. En anvendelse, som ikke er forbundet med smerte, men som mere eller mindre gradvis hensætter dyret i en fra det normale afvigende tilstand, spiller nu en væsentlig større rolle end for 60 år siden. Det må derfor anses for påkrævet, at loven indeholder bestemmelser, der i videst muligt omfang sikrer dyrene beskyttelse, hvor afvigelsen fra den normale tilstand når sådanne grader, at tilstanden må antages at være forbundet med lidelse. Som eksempler på sådanne lidelser, der ikke efter almindelig sprogbrug ville være at betegne som smerter, kan anføres lammelser, feber, diarrhoea, kvalme, madlede, andre påvirkninger af almenbefindendet o. s. v.

Som beskyttelsesforanstaltninger for dyret har udvalget her foreslået, at det skal påhvile forsøgslederen i videst muligt omfang at mildne dyrets lidelse og at ophæve den unormale tilstand eller at aflive dyret så tidligt, som forsøgets øjemed tillader det.

Motiveringen for at indføre begrebet „ophævelse af den unormale tilstand“ som ligestillet med aflivning af dyret ligger ikke blot deri, at en sådan ophævelse af den unormale tilstand i mange tilfælde vil være mulig, men også og navnlig deri, at iagttagelser under den unormale tilstands tilbagevenden til den normale hyppigt vil være et nødvendigt led i undersøgelsen. Der tænkes i denne forbindelse specielt på helbredelse efter ernæringsskader ved kostændring og på bekæmpelse af infektioner ved hjælp af smitstofdræbende eller -hæmmende midler.

Foreningen Kampen mod Vivisektionen har i sit lovforslag medtaget et fuldstændigt forbud mod indpodning af sygdomme, som medfører lidelse. Selv med denne begrænsning vil et sådant forbud imidlertid være ensbetydende med et næsten fuldstændigt forbud mod forskning på meget betydningsfulde områder, således f. eks. mod kræftforskning og udforskning af infektionssygdomme. Yderligere ville forbudet umulig-

gøre de væsentligste sider af den mere rutinemæssige anvendelse af dyr ved sygdomsbekæmpelse såsom ved diagnosticering af forskellige infektionssygdomme og ved kontrollen med tuberkulosepatienters smittefarlighed. Fremstilling af visse sera og forskellige vacciner som f. eks. koppevaccine og vaccine mod mund- og klovesyge ville ligeledes være udelukket. At også anvendelse af nogle af de mest benyttede metoder til udryddelse af skadedyr ville rammes af forbudet, skal blot tilføjes for fuldstændighedens skyld.

Ad § 4.

Bestemmelserne i udkastets § 4 har intet modstykke i den nu gældende lov. Der anføres her en række indgreb, der kun medfører uvæsentlig smerte af rent forbigående beskaffenhed, og som derfor falder ind under de operative indgreb, som efter bestemmelserne i dyreværnslovens § 11 uden for det videnskabelige forsøgsområde kan foretages af enhver. Det forekommer udvalget, at der med den i dyreværnsloven knæsatte regel er givet alle og enhver en handelfrihed, som det ville være urimeligt særlig at indskrænke for de personer, der har tilladelse til at foretage de nævnte indgreb i forsøgsøjemed. Dertil kommer, at såfremt sådanne bagatelagtige indgreb eller påvirkninger skulle føres ind under lovens system, ville man tabe oversigten over de forsøg, som det virkelig har nogen betydning at have indseende med, idet forsøgsjournalerne ville blive fuldstændig overfyldte og uoverskuelige, ligesom hele lovens apparat ville blive overbelastet uden grund.

Retningsgivende ved den nærmere udformning af bestemmelsen har været den udstrækning, i hvilken småindgreb rutinemæssigt udføres på mennesker uden anvendelse af bedøvelse. Eksempelvis skal nævnes, at udtagning af organprøver ved stik udføres på mennesker uden bedøvelse. Indgrebet består i, at en tynd hulnål (kanyle) indføres gennem huden og de underliggende lag, indtil spidsen ligger i det organ, hvorfra prøven ønskes taget. Ved sugning trækkes nu en ganske lille vævsmængde ind i hulnålen lysning, hvorpå nålen trækkes tilbage. Et sådant indgreb forårsager kun en uvæsentlig øjeblikkelig stiksmerte, idet nålen indføres.

Udvalget må derfor også finde det overflødigt, når foreningen Kampen mod Vivisektionen har foreslået, at serumfremstilling,

standardisering af lægemidler samt svangerskabsprøver i al almindelighed skal falde ind under loven, altså uden hensyn til om der med indgrebet er forbundet smerte eller ej.

Ad § 5.

Bestemmelsen i udkastets § 5 er ny. Forslag om optagelse af en noget lignende bestemmelse i loven blev fra dyrebesskyttelsesforeningernes side allerede fremsat, da en revision af loven overvejedes i 1928. Udvalget har enstemmigt tiltrådt optagelsen af den foreslåede regel i loven, dog at nogle af udvalgets medlemmer, uden at de direkte vil udtale sig imod bestemmelsen, har påpeget, at den må anses for overflødig, idet man altid af praktiske, herunder økonomiske grunde vil vælge et i dyrerækken så lavt stående dyr, som det under hensyn til forsøgets øjemed er muligt, ligesom man af samme grunde ikke er fristet til at anvende flere dyr end nødvendigt.

Kampen mod Vivisektionen har foreslået, at det fuldstændig forbydes at anvende aber, hunde og katte til forsøg. Et sådant forbud må udvalget tage afstand fra, idet det ville umuliggøre forskningen på mange betydningsfulde områder. Aberne er den eneste dyreart, der er modtagelig for visse virussygdomme, herunder visse typer af den frygtede børnelammelse. Forskning og sygdomsbekæmpelse på disse vigtige områder ville umuliggøres ved et forbud som det foreslåede. Ofte vil den fulde opklaring af et problem kræve undersøgelser på forskellige dyrearter, da ikke alle dyrearter forholder sig ens. Tekniske hensyn som størrelsesforholdene og organernes bygning kan gøre det nødvendigt at anvende de dyrearter, som foreslås udelukket fra forsøg, f. eks. ved udarbejdelse af nye operationsmetoder. Udvalget har derfor kun ment at kunne forsvare i almindelighed at indskærpe ønskeligheden af, at der så vidt muligt anvendes de lavest stående dyrearter, men har iøvrigt ment at måtte betro afgørelsen i det enkelte tilfælde til den ansvarlige forsøgsleder.

Udvalget er imidlertid klar over de forståelige motiver, der ligger bag ønsket om en særlig beskyttelse af de mennesket nærmest stående dyr, og udvalget har derfor i anden forbindelse foreslået, at der for sådanne dyrs vedkommende pålægges forsøgslederne en særlig pligt til i deres forsøgsjournaler at angive, hvad der efter forsøgenes afslut-

ning er passeret med hensyn til disse dyr, jvf. udkastets § 6, stk. 1, sidste pkt.

Ad § 6.

Når det er foreslået, at justitsministeriet i modsætning til den nu gældende ordning i alle tilfælde skal autorisere forsøgsjournalen, er grunden hertil den, at efter udkastets § 1, stk. 1, de der nævnte institutledere ikke længer skal have nogen tilladelse fra fakultet eller undervisningsråd, der hidtil ved meddelelsen af tilladelsen har autoriseret den pågældende forsøgsjournal, samt at det af hensyn til tilsynet i det hele taget er hensigtsmæssigt, at justitsministeriet har indseende med, for hvilke personer der er autoriseret forsøgsjournaler.

Ved udkastets § 6 har man iøvrigt i nogen grad udvidet de i den gældende lov indeholdte bestemmelser om, hvilke oplysninger de over forsøgene førte journaler skal indeholde, idet udvalget lægger vægt på, at oplysningerne bliver så fyldige, at man effektivt er i stand til at påse, at lovens bestemmelser er iagttaget, samt til i det hele at danne sig et virkeligt billede af, hvad der er passeret med dyrene. Særlig for hundes, kattes og abers vedkommende har man ment, at dyrets videre skæbne bør fremgå af journalen, jvf. bemærkningerne ovenfor ad § 5.

Udvalget finder det rimeligt, at justitsministeriet får beføjelse til udover det i loven udtrykkeligt bestemte at fastsætte nærmere bestemmelser om, hvorledes journalerne skal føres samt om deres indsendelse til det tilsynsførende udvalg. Dels kan det være nødvendigt af hensyn til tilsynet at kræve journalerne ført efter visse retningslinier med hensyn til opstillingen af indforslerne. Dels kan der være visse detailregler, som af hensyn til overskueligheden næppe hører hjemme i en lov; eksempelvis kan her nævnes den regel, der hidtil i form af en henstilling har været gennemført af det tilsynsførende udvalg, men som efter udkastet kan fastsættes af justitsministeriet, at journalerne forinden indsendelsen underskrives af den for forsøgene ansvarlige, ligesom der til brug for udvalgets indberetning til justitsministeriet i henhold til bekendtgørelsen af 1929 af forsøgslederen udarbejdes en oversigt over de foretagne forsøg opstillet på et ham af det tilsynsførende udvalg tilstillet skema.

Som under bemærkningerne til udkastets

§ 2, stk. 3, omtalt foreslår udvalget endelig, at de eventuelt meddelte tilladelser til at undlade bedøvelse bringes til offentlighedens kundskab, således at offentligheden kan danne sig et billede af, hvilket omfang og hvilken karakter disse tilladelser har. Den nærmere form for offentliggørelsen har man ment at måtte overlade til justitsministeriet, men det vil formentlig være nærliggende at lade offentliggørelsen finde sted i statstidende.

Ad § 7.

Der har indenfor udvalget været enighed om, at man måtte bevare det ved bekendtgørelsen af 27. april 1929 indførte tilsynsførende udvalg, og at det nu må suppleres med en repræsentant for Aarhus universitets lægevidenskabelige fakultet. Der er ligeledes enighed om, at et således sammensat udvalg skal være berettiget til at afkræve forsøgslederne oplysninger om forsøgene udover de oplysninger, som fremgår af journalerne, samt til at aflægge besøg på de steder, hvor forsøgene foregår. Endelig har man været enige om, at disse besøg — i udkastet betegnet som „besigtigelse“ — ikke skulle have karakteren af en egentlig inspektion, ved hvilken det tilsynsførende udvalg skulle have nogen myndighed til indgriben, men at udvalget kun under disse besøg — med hensyn til hvilke det ikke er tanken, at de regelmæssigt skal aflægges hvert år hos samtlige forsøgsledere, men kun lejlighedsvis, når det tilsynsførende udvalg finder særlig anledning dertil — skal gøre sine iagttagelser og eventuelt videregive disse til justitsministeriet samt i det hele taget danne sig et billede af de vilkår, hvorunder forsøgene foregår, og forsøgsdyrene opstaldes. I denne forbindelse har udvalget — bortset fra Møllerup — også været enig om, at besøgene, der kun skal aflægges af udvalget som sådant, men ikke af dets enkelte medlemmer, ikke skal finde sted uden forudgående meddelelse til forsøgslederen, idet dette ville kunne være til gene for forsøgenes uforstyrrede udførelse og i givet fald ville kunne indebære faremomenter f. eks. hvor der foregår forsøg med stærkt smitsomme sygdomme, mod hvis spredning kun fagkyndige kan værgе sig.

Et mindretal indenfor udvalget (formanden, Møllerup og Møllgaard) har imidlertid fundet det rigtigst, at der i det til-

synsførende udvalg bliver optaget en repræsentant for dyrebeskyttelsesforeningerne, således at justitsministeren blandt medlemmerne af disse foreningers bestyrelser udpeger den pågældende repræsentant.

Dette forslag begrundes mindretallet med, at det er rimeligt, at også dyrebeskyttelsen som repræsenterende den interesserede offentlighed får adgang til at gøre sig bekendt med, at der ikke i forsøgslaboratorierne foregår andet end, hvad loven hjemler, og at forsøgene foregår under betryggende forhold. Endvidere mener mindretallet, at når dyrebeskyttelsen først får lejlighed til at gøre sig bekendt med de forhold, hvorunder dyreforsøgene faktisk foregår, vil også den væsentligste del af den kritik forstumme, der fra denne side er rettet mod dyreforsøgene, og dermed vil efter mindretallets opfattelse meget være vundet.

Flertallet (Adersen, Christiansen, Hertz og Lundsgaard) må på det bestemteste modsætte sig tanken om, at personer, der mangler faglige forudsætninger, skal aflægge besøg på laboratorierne og i disses stalde, hvor de i høj grad vil være udsat for at mistyde, hvad de får at se, hvilket, hvis disse mistydninger videregives til offentligheden, vil kunne være til skade for forskningen.

Flertallet ser heller ikke i forslaget om, at justitsministeren skal udpege den pågældende repræsentant for dyrebeskyttelsesforeningerne, nogen garanti imod, at der kommer yderliggående personer i det tilsynsførende udvalg, ligesom flertallet ikke ser nogen mulighed for i så fald at hindre den pågældende i at misbruge sin officielle stilling som medlem af udvalget i agitationen mod dyreforsøg.

Lægeforeningens repræsentant (Hertz) har specielt ønsket bemærket, at han finder det ejendommeligt, at man i Danmark i modsætning til i andre lande, hvis lovgivning på dette område man har haft mulighed for at sætte sig ind i (U.S.A., Sverige, Norge og Tyskland), ikke skulle finde det berettiget at vise landets fagligt uddannede læger og dyrlæger den tillid, at de uden indblanding af personer uden faglig indsigt skulle være i stand til at udøve forskningsvirksomhed på betryggende vis.

Så meget mere ejendommeligt finder lægeforeningens repræsentant dette, som det aldrig her i landet, trods alvorlige angreb, har været muligt at gennemføre

en domfældelse for misligholdelse af den gældende lov.

Yderligere grelt forekommer dette endelig, når man sammenligner med det store personlige ansvar, der i henhold til medicinallovgivningen pålægges lægerne.

Flertallet har endelig betonet, at det kun er indforstået med formuleringen af bestemmelserne om det tilsynsførende udvalgs besigtigelsesadgang, såfremt udvalget bliver sammensat som angivet i udkastet. Det kan ganske vist siges, at udvalget også med en sådan sammensætning rummer et „usagkyndigt“ medlem, nemlig justitsministeriets repræsentant. Dette medlem vil imidlertid stedse være en embedsmand, der vil være trænet i samarbejde med anden sagkundskab, og ved hvis medvirken ved de foreslåede besigtigelser man ikke kan nære samme betænkelighed som ved en medvirken af den af mindretallet foreslåede repræsentant for dyrebeskyttelsesforeningerne.

Fra det af foreningen Kampen mod Visektionen fremsatte forslag med hensyn til sammensætningen af det tilsynsførende udvalg og dets adgang til at aflægge *uanneldte* besøg har udvalget iøvrigt enstemmigt taget afstand, idet man finder, at et udvalg, der overvejende består af ikke fagkyndige medlemmer, ikke vil være i stand til at udføre de opgaver, som loven pålægger det, ligesom det med det foreslåede store medlemsantal ville blive alt for tungtarbejdende og dermed mindre effektivt. Forslaget om *uanneldte* besøg må udvalget fraråde med den begrundelse som er anført ovenfor.

Udkastets § 7, stk. 3, svarer med undertagelse af tilføjeisen om de eventuelt afslagne besøg til den tilsvarende bestemmelse i bekendtgørelsen af 27. april 1929.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt den af udvalget udarbejdede årlige beretning bør offentliggøres, bemærkes, at ingen af udvalgets medlemmer har fundet en sådan offentliggørelse påkrævet; det må iøvrigt være overladt til justitsministeriet at afgøre, hvorvidt og i hvilket omfang der kan gives personer eller institutioner, der godtgør at have særlig interesse heri, lejlighed til at gøre sig bekendt med beretningen.

Om den virksomhed, som det i henhold til bekendtgørelsen af 1929 nedsatte tilsynsførende udvalg udøver, har dette udvalg oplyst følgende:

„Hvert år i begyndelsen af januar måned udsender udvalget til samtlige indehavere af vivisektionstilladelse en opfordring til at meddele udvalget, om tilladelsen har været benyttet i det forløbne år, og i bekræftende fald indsende den over forsøgene førte journal til udvalget underskrevet af den for forsøgene ansvarlige og ledsaget af en oversigt på et med opfordringen fulgt skema, på hvilket forsøgene er opstillet i 2 grupper svarende til de forsøg, der falder ind under henholdsvis lovens § 2, stk. 2 og § 2, stk. 4, alt i overensstemmelse med en til forsøgslederne udsendt vejledning herom.

Såfremt den meddelte vivisektionstilladelse er udløbet i det forløbne år, henleder udvalget den pågældendes opmærksomhed herpå og anmoder om meddelelse om, hvorvidt tilladelsen ønskes fornyet.

Udvalget gennemgår derefter journalerne og kontrollerer, om de indeholder de i lovens § 2, sidste stk., krævede oplysninger, ligesom udvalget i det hele er opmærksom på, om noget tyder på, at lovens bestemmelser ikke er overholdt.

Udvalget udarbejder derefter den i bekendtgørelsens sidste stk. omhandlede oversigt og indsender den til justitsministeriet, idet man samtidig giver dette meddelelse om de antegnelser, der eventuelt har været med hensyn til enkelte forsøgsledere. Ministeriet tager herefter stilling til, om nogen antegnelse giver anledning til tiltale eller tilbagekaldelse af vivisektionstilladelsen, og videregiver i benægtende fald blot antegnelsen til de pågældende forsøgsledere eventuelt med anmodning om en redegørelse for det til grund for antegnelsen liggende forhold.

Medens udvalget som altovervejende hovedregel intet har haft at bemærke til, hvad der fremgår af de indsendte journaler, sker det dog som regel hvert år, at udvalget i enkelte tilfælde må bemærke, at journalerne ikke er ført i fuld overensstemmelse med de givne regler. Det drejer sig dog altid om bagatelagtige overtrædelser af bestemmelserne som f. eks., at det ikke udtrykkelig er angivet, at bedøvelse har fundet sted, eller at formålet med forsøgene ikke tilstrækkeligt tydeligt fremgår af journalen. Udvalget er ved gennemgangen af journalerne altid i særlig grad opmærksom på, om de vigtige bestemmelser om bedøvelse er overholdt, og indhenter i

tvivlstilfælde supplerende oplysninger fra forsøgslederne.

Det har endnu ikke i noget tilfælde vist sig, at bedøvelse har været undladt ved forsøg, hvor bedøvelse kunne eller burde have været anvendt, og udvalget har ej heller i noget tilfælde fundet anledning til at kritisere et forsøgs formål, antallet eller arten af benyttede dyr eller lignende.

Det må vel erkendes, at kontrollen med de foretagne forsøg i nogen grad beror på, hvilke oplysninger den pågældende forsøgsleder selv indfører i journalen, men udvalget er dog af den opfattelse, at selve den omstændighed, at der ved hvert forsøg skal gøres optegnelser om det passerede, som siden bliver gennemgået af et fagkyndigt udvalg, bidrager til at indskærpe ansvaret for, hvad der foretages, og såfremt de forholdsvis få oplysninger, der kræves efter den gældende lov, bliver suppleret med de efter lovudvalgets udkast krævede, vil udvalget være af den mening, at der herved er skabt en efter omstændighederne ikke ringe mulighed for at føre en virkelig effektiv kontrol med, at lovens bestemmelser overholdes af dem, der har tilladelse til at foretage forsøg.

Udvalget finder sluttelig anledning til at bemærke, at det formentlig ikke er muligt at tilvejebringe nogen ordning, hvorefter der kan føres kontrol med, at der ikke foretages dyreforsøg uden behørig tilladelse. Dette er imidlertid ikke noget særligt for denne form for lovovertrædelser, men er en for alle lovgivningsområder fælles svaghed, og værnet mod lovovertrædelser kan derfor her som i de fleste andre tilfælde kun blive risikoen for opdagelse og frygten for straf.

Ad § 8.

Denne bestemmelse svarer i alt væsentligt til § 3 i den gældende lov. Bødeminimum er foreslået noget forhøjet svarende til den siden 1891 skete prisudvikling.

Ad § 9.

Det pågældende område er særanliggende. Der er iøvrigt ikke hidtil forekommet vivisektioner på Færøerne.

Ad § 10.

Udvalget har fundet det rimeligt, at man nu benytter lejligheden til at lade det ikke ringe antal igennem mange år uudnyttede vivisektionstilladelser bortfalde,

hvorved også det tilsynsførende udvalgs arbejde vil simplificeres. De personer, der har vivisektionstilladelse uden tidsbegrænsning, og som faktisk benytter den, vil for størstedelens vedkommende falde ind under reglen i udkastets § 1, stk. 1, nr. 1, hvorefter de ikke fremtidig vil behøve nogen tilladelse, og de få, der ikke falder ind herunder, må være henvist til at ansøge om ny tilladelse. Derimod har udvalget ikke fundet det nødvendigt, at de tilladelser, der er meddelt indenfor de sidste 5 år —

praktisk taget for alles vedkommende faktisk benyttede — bortfalder, førend de efter deres indhold ellers skulle, idet de jo senest om 5 år alle vil være fornyet efter den nye lov eller bortfaldet.

Endelig har udvalget fundet det upåkrævet og næppe forsvarligt at påbyde, at de nu i brug værende journaler skulle kasseres, førend de er udskrevet, hvorfor man har foreslået, at de skal kunne benyttes til da.

Lov Nr. 43 af 13. Marts 1891 om Vivisektioner.

§ 1.

Paa varmblodige Dyr maa Forsøg, der medføre Smerte (Vivisektioner), kun foretages af de Lærere ved Universitetet eller den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole eller andre faglig uddannede Personer, som dertil bemyndiges henholdsvis af Universitetets lægevidenskabelige Fakultet og af den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Undervisningsraad, og kun i de dertil bestemte Lokaler ved de nævnte Institutioner.

Bemyndigelse til at foretage saadanne Forsøg paa andre Steder kan gives af Justitsministeren efter Indstilling henholdsvis af Universitetets lægevidenskabelige Fakultet og af den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Undervisningsraad.

De til at foretage Forsøgene berettigede Personer kunne med Samtykke af den Myndighed, der i Henhold til foranstaaende Regler har meddelt dem Retten, lade dem foretage af andre navngivne Personer, dog saaledes, at dette sker under deres Ledelse og Ansvar.

§ 2.

Ved Foretagelsen af de i § 1 nævnte Forsøg bliver at iagttage:

Forsøgene maa kun foretages paa Dyr, der ved Bedøvelse ere bragte i følelsesløs Tilstand, og Bedøvelsen skal uafbrudt holdes vedlige, saalænge Forsøget varer; Dyret skal derhos aflives umiddelbart efter Bedøvelsens Ophør, saafremt ikke Smerten kan antages fuldstændig at være ophørt. Saavel Bedøvelsen som Aflivelsen kan dog undlades, naar Forsøgets Ojemed vilde umuliggøres ved Dyrets Bedøvelse eller Aflivelse efter Bedøvelsens Ophør; i saa Fald indtræder Forpligtelsen til at aflive Dyret, saasnart Forsøgets Ojemed er opnaaet.

Forsøg, hvis Ojemed er Demonstration ved Forelæsninger eller Oplærelse i teknisk Færdighed, maa ikke foretages undtagen paa bedøvede Dyr, hvorhos Dyret skal aflives inden Bedøvelsens Ophør.

Paa Stik eller Snit, hvorved Sygdom indpodes, samt Aareladningsforsøg finde foranstaaende Regler i denne Paragraf ikke Anvendelse.

Forsøgslederen er pligtig til at føre en af den Myndighed, der tildeler Retten, autoriseret Journal, som skal indeholde Oplysning om Antallet og Arten af de benyttede Dyr, om hvad der er foretaget med dem og om Forsøgets Formaal.

§ 3.

Overtrædelser af denne Lov straffes med Bøder paa 100—500 Kr., der i Gentagelsestilfælde kunne stige til 1 000 Kr.

Naar en Person, der to Gange er ikendt Bøde for Overtrædelse af denne Lov, paany findes skyldig til Straf for saadan Overtrædelse, kan det ved Dommen udtales,

at han ikke i Fremtiden kan benytte eller erholde Bemyndigelse til at udføre de her omhandlede Forsøg; Domme af saadant Indhold kunne uden Hensyn til den idømte Bødes Størrelse fordres indankede for Højesteret.

Sager om Overtrædelser af denne Lov behandles som offentlige Politisager, i Kjøbenhavn ved en af Afdelingerne for kriminelle Sagers Behandling efter de før Lov af 11. Februar 1863 for offentlige Politisager gældende Regler.

Bekendtgørelse angaaende Tilsyn med Benyttelsen af Vivisektionstilladelser.

Med Benyttelsen af de i Henhold til § 1 i Lov Nr. 43 af 13. Marts 1891 om Vivisektioner meddelte Tilladelser til at foretage Forsøg paa levende Dyr vil der fremtidig blive ført Tilsyn af et af Justitsministeriet nedsat Udvalg, bestaaende af et Medlem udpeget af Universitetets lægevidenskabelige Fakultet, et Medlem udpeget af den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Undervisningsraad og en Repræsentant for Justitsministeriet som Udvalgets Formand.

Angaaende dette Tilsyn fastsætter Justitsministeriet herved følgende Bestemmelser:

Hvert Aar inden Udgangen af Januar Maaned indsender de til at foretage Vivisektioner bemyndigede Personer til Udvalget den over Forsøgene i det forløbne Aar førte Journal. Har Tilladelsen til at foretage Vivisektioner ikke været benyttet i Løbet af Aaret, sendes der Udvalget Meddelelse herom. For saa vidt angaar Forsøg, der foretages i Lokaler ved Universitetet og ved den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, sker Indsendelsen af Journalerne i hvert enkelt Tilfælde efter nærmere Aftale med Udvalget om Tiden for Indsendelsen.

Udvalget gennemgaar de modtagne Journaler og paaser, at disse er ført i Overensstemmelse med de i Loven derom givne Forskrifter, samt at Lovens Bestemmelser om Foretagelsen af Forsøgene er iagttagne. Saafermt Gennemgangen af Journalerne dertil giver Anledning, kan Udvalget afkræve de paagældende yderligere Forklaringer vedrørende de foretagne Forsøg. Journalerne tilbagesendes snarest muligt efter Afbenyttelsen.

Paa Grundlag af de gennemgaaede Journaler udarbejder Udvalget hvert Aar en Oversigt over de foretagne Forsøg indeholdende Oplysning om Forsøgenes Antal, om Antallet og Arten af de benyttede Dyr, om Forsøgene er foretaget med eller uden Anvendelse af Bedøvelse og om Formaålet med Forsøgene. Oversigten indsendes til Justitsministeriet. Har Gennemgangen af Journalerne iøvrigt givet Udvalget Anledning til Bemærkninger, sendes der samtidig Indberetning herom til Justitsministeriet.

Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.

Justitsministeriet, den 27. April 1929.

Pastor Damgaards redegørelse for „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“s synspunkter.

Ærede kommissionsmedlemmer:

Justitsministeriet har henstillet, at jeg over for medlemmerne af denne af ministeriet nedsatte kommission til behandling af vivisektionsloven af 13. marts 1891 redegør for „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“s synspunkter i dette spørgsmål.

Som baggrund og for kontinuitetens skyld vil jeg gerne til indledning ganske kort opridse visse mærkepunkter i vivisektionens historie herhjemme, som det kan være gavnligt at fæstne sig ved under revisionsarbejdet.

De smerteforvoldende dyreforsøg indførtes som bekendt ved Københavns universitet i 1864 af professor Panum. Dette affødte en bitter strid, hvorunder især den bekendte vestjydske læge dr. med Erik Holst gjorde sig bekendt ved at offentliggøre en række skrifter, som påviste, at de videnskabelige dyreforsøg måtte stemples som dyrplageri. I et af sine skrifter: „Om vivisektion“, der er vendt mod professor Panum, som bl. a. i forskningsøjemed lod hunde sulte ihjel, skriver dr. med Holst i forordet: „... jeg kan ikke bekvemme mig til at arbejde det (bogen) om for at gøre det kortere. Dertil har arbejdet været mig altfor ubehageligt, idet det har nødt mig til i mine ikke talrige fritimer at koncentrere mine tanker på en sag, der opfylder mig med harme og afsky, men jeg har gjort arbejdet nu som før simpelt hen, fordi jeg ikke kunne lade det være.“

Dyreforsøgene fortsatte dog uantastet og uden, at der fandtes nogen som helst lovgivning til beskyttelse af forsøgsdyrene. Dog dr. med. Holst havde rejst kampen mod den nye forskningsmetode: De smertevoldende dyreforsøg.

Men først i 1891 tog rigsdagen spørgsmålet op til behandling og resultatet heraf var lov om vivisektion af 13. marts 1891, som stadig står ved magt, men hvis revision denne kommission skal tage stilling til.

Loven af 1891 er imidlertid yderst mangelfuld og virker snarere som en beskyttelse af forskerne end af forsøgsdyrene! Dette påvistes allerede ved lovens vedtagelse i 1891, idet et af rigsdagens medlemmer, Dahl, fandt den foreslåede lov illusorisk. Han sagde bl. a.: „Men først og fremmest har jeg den anke at fremføre, at § 2 ved, når øjemedet findes at kræve det, at tillade undladelse af bedøvelse, truer med at gøre hele loven illusorisk. Hvad en videnskab, der ikke vil bøje sig for den moralske følelse, kan finde på, lader sig ikke forudse, men man må håbe, at der efterhånden vil rejse sig en sådan uvilje mod denne tilladelse, at den i praksis ikke vil blive benyttet. Det vil gå, som en russisk læge nylig har sagt, at den skade, som vivisektionen tilføjer menneskeheden ved at brutalisere sæderne, fremme grusomheden og neddysse moralfølelsen, vil være uendelig større end selv det største udbytte, som denne metode kan bringe os“.

Vivisektionsloven af 1891 blev dog — trods Dahls indvending — vedtaget i uforandret skikkelse. Og siden da har dansk lovgivning tilladt de smerteligste operationer på ubedøvede dyr samt undladelse af aflivning af dyrer uden bedøvelsens ophør, selvom smerterne ikke er ophørt forinden.

Hertil kom endvidere, at der ingen kontrolmyndighed fandtes til at have indseende med, hvad der foregik i forsøgslaboratorierne, som opretholdes for skatteborgernes penge.

Først fra 1929 af nedsatte justitsministeriet en slags kontrolkommission, men den blev også af illusorisk art. Den består af to medicinere, som selv driver dyreforsøg, plus en departementschef fra justitsministeriet. Men det må vist siges at være en nyhed på retsvidenskabens område, der her praktiseres, idet man sætter en interesseret part til doms over sig selv. Tillige skal kontrolkommissionen kun gennemgå de forsøgsjournaler, som laboratorierne er pligtige til at indsende hvert år. Men hvad siger en journal? Og nogen offentliggørelse af gennemgangen finder ikke sted som f. eks. i England.

Denne såkaldte kontrol var imidlertid alt, hvad der kom ud af den vivisektionslovs-kommission, som justitsministeriet nedsatte i november 1927, idet den da nedsatte kommission fandt, at loven af 1891 var god, som den var, ihvert fald for forskerne. Men det er dog forståeligt, at folketingsmanden Vanggaard allerede to år efter, i 1929, i folketinget påny fremsatte kravet om en revision af vivisektionsloven fra 1891, idet han påpegede, at der er noget forkert og ulogisk i, at man skærper loven om dyremishandling, men samtidig tillader smertevoldende dyreforsøg.

Den daværende justitsminister fandt imidlertid, at med den ovennævnte kontrol var „denne sag i hvert fald indtil videre i god orden“. Og derved har det stået siden da på forsøgsdyrenes bekostning.

Foranlediget af, at den almindelige dyreværnelov blev taget op til revision har jeg som formand for „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“ i de sidste par år offentliggjort en række kronikker og artikler i de fleste danske dagblade og derved hidført, at befolkningen fik øjnene op for, at dansk lov tillader dyreforsøg, som ikke bør tillades.

Vi indsendte i februar 1950 et omfattende materiale samt et forslag til lov om vivisektion til landstingsudvalget til behandling af den nye dyreværnelov. Dette stof drog vor daværende folketingsmand Rob. Funck Jensen tillige frem i folketinget den 25. maj 1950, idet han samtidig overgav vort lovforslag til justitsministeren, som gav tilsagn om, at en kommission snarest skulle blive nedsat til behandling af vivisektionsloven.

Dette løfte er blevet indfriet med den nuværende kommission, til hvilken vort lovforslag er overgivet, og for hvilken jeg herved har den ære at skulle redegøre nærmere for vore synspunkter.

Og jeg vil herunder især opholde mig ved seks punkter i vort lovforslag, hvis hovedsigte er, at medicinske forskere ikke bør være udenfor og over den for landets øvrige borgere gældende lov: 1) at vivisektionsloven også kommer til at omfatte de koldblodede dyr, 2) at alle forsøgsdyr, som underkastes smertevoldende forsøg, bedøves samt aflives inden bedøvelsens ophør, hvis smerterne ikke er ophørt forinden, 3) bedøvelsesmidlerne, 4) forbud mod forsøg på aber, hunde og katte, 5) forbud mod bakteriologiske dyreforsøg, 6) en uvildig kontrolmyndighed.

Punkt 1.

Da den nye dyreværnelov, som blev vedtaget i 1950, også beskytter de koldblodede dyr mod visse former for overgreb, vil det være nærliggende også at lade vivisektionsloven

omfatte ihvertfald de højerestående koldblodede dyr. Det oprindelige forslag til vivisektionsloven fra 1891 omfattede iøvrigt alle hvirveldyr, hvorunder som bekendt en del koldblodede dyr hører, og var i denne skikkelse — vel at mærke — accepteret af det medicinske fakultet. Men af en eller anden grund blev lovforslagets oprindelige og af medicinerne anerkendte ord: Hvirveldyr, under behandlingen på rigsdagen forandret og indsnævret til: varmbloodede dyr, således at vivisektionsloven derved kun kommer til at beskytte de varmbloodede dyr.

D. v. s. at endog enhver medicinsk student må sønderskære et hvilket som helst højerestående koldblodet dyr uden at være forpligtet til først at have bedøvet dyret. Fra en dansk doktordisputats kan jeg fremdrage et eksempel, som dyrlæge F. Winther har karakteriseret som grusomt. Eksemplet er ikke af nyeste dato, det er foregået i 1902, men — og det er det afgørende — det er sket under den nuværende lov og i kraft af, at den nuværende lov ikke skærmer de koldblodede dyr. Jeg tænker på professor Vilhelm Maars doktordisputats: „Om nervesystemets indflydelse på kirtelsekretionen. Med særligt hensyn til forholdene i lungerne“. Maar anvendte til sine forsøg kaniner og skildpadder. Kaninerne blev bedøvet, skildpadderne ikke, da loven ikke kræver bedøvelse af koldblodede dyr.

Landskildpadderne anbringes på ryggen og surres fast. Derpå opererede man gennem halshuden ind til bronchierne. „For at blotlægge hjertet, trepanerer man brystskjoldet — benskiven fjernes i reglen uden synderligt blodtab — det kan blive nødvendigt at fjerne et lille stykke af musklerne med saks for bedre at kunne se hjertet, der da ligger blottet, og hvis bevægelser så let lader sig iagttage“. Hullet lukkes derpå med en glasskive. Ved nogle af forsøgene er lungevirksomheden sat ud af kraft ved overskæring af rygmærven. Kunstig åndedræt er derpå indledet. Nerver blotlægges på skildpadderne, overskæres og irriteres med elektricitet. Og alt sammen — vel at mærke — uden bedøvelse, og det er stadig tilladt. Et sted står der da også i disputatsen: „Undertiden arbejder dyret kraftigt på at rive sig løs“!

Punkt 2.

Det er uforeneligt med den beskyttelse, som dyrene ellers nyder, og som er lovfæstet i den nye dyreværnelov, at påføre forsøgsdyrene de allersværeste lidelser ved i forskningsøjemed at undlade at bedøve dyrene under smertevoldende forsøg samt ved at undlade at aflive dyrene inden bedøvelsens ophør, hvis smerterne ikke er ophørt forinden. Denne forskningsmåde overfor varmbloodede og koldblodede dyr må på det strengeste forbydes. Dette krav vil enhver kunne forstå og finde rimeligt. Og svarer lægevidenskaben, at der findes forsøg, hvis øjemed vil umuliggøres ved dyrenes bedøvelse samt aflivning inden bedøvelsens ophør, vil den overvejende del af befolkningen svare, at sådanne forsøg alligevel er utilladelige og ansvarsløse. Et betingelsesløst krav om bedøvelse af ethvert forsøgsdyr samt dets aflivelse inden bedøvelsens ophør, hvis smerterne ikke er ophørt forinden, vil ikke være let at komme uden om.

Men måske vil medicinerne indvende, at denne slags forsøg ikke foregår mere. Skulle dette være tilfældet, skulle der fra medicinsk side ikke kunne indvindes noget imod en sløjfning af undtagelsesbestemmelsen i vivisektionslovens § 2.

Men at der desværre undertiden gøres brug af undtagelsesbestemmelsen, bekræfter professor Aa. Jepsen fra Hygiejnisk bakteriologisk laboratorium, idet han i anledning af en af mine artikler udtaler flg. til Kristeligt Dagblad den 19. november 1949: „Her på mit

laboratorium er det yderst sjældent, at vi gør forsøg med ubedøvede dyr“. Det er sjældent, men det sker altså.

Men iøvrigt, hvor bedøvelse har været anvendt, hvad hjælper da et kvarters bedøvelse under operationen, når forsøgsdyrene ikke dræbes inden bedøvelsens ophør, men derefter må leve i månedsvis under de sværeste lidelser. Et groft eksempel herpå er overlæge ved Københavns Kommunehospital Svend Feldings doktordisputats fra 1929. Under bedøvelse bortopererede Felding en del af hjernen, hypofysen, på 86 hunde, en operation, hvorved desuden ofte det omliggende hjerneparti beskadigedes. De 86 hunde dræbtes imidlertid ikke inden bedøvelsens ophør, skønt hundene i månedsvis derefter måtte gennemgå store lidelser, indtil døden forbarmede sig over dem. Jeg har i bilag 1, side 2¹⁾ ladet optrykke forsøgshundenes sygejournaler efter den ødelæggende hjerneoperation.

Herunder bedes De tillige lægge mærke til 17 hunde, som har måttet udgå på grund af vanskeligheder under operationerne. 2 hunde fik f. eks. chock, hvilket nærmere forklares som narkosevanskeligheder. Og hvad skjuler der sig under, at f. eks. 4 hunde måtte udelades „på grund af forskellige uheld under præparationen“?

At forsøgsdyrene må lide meget efter operationen, illustreres f. eks. også tydeligt af A. Helsteds doktordisputats: „Bidrag til læren om dødsårsag ved forbrænding“ (jvf. bilag 2, side 6)¹⁾. Dyr læge F. Winther har også karakteriseret denne disputats dyreforsøg som grusomme.

Under punkt 2 bør det sikkert også nævnes, at et og samme dyr kun må benyttes til en og samme forsøgsrække. Efter forsøgets afslutning skal dyret dræbes og må ikke af sparsommelighedshensyn udlånes til andre forsøg af en helt anden karakter, ofte udførte af andre forskere. I *Acta physiologica skandinavica* årgang 1947, bind 13, side 156 berettes fra Landbohøjskolen om heste, som er blevet benyttet til to helt forskellige forsøgsrækker af operativ karakter.

Punkt 3.

Bedøvelsesmidlerne. Mine kilder til dette emne er dels de nordiske fysiologers hvert år udgivne skrift: *Acta physiologica skandinavica*, dels en artikel af den franske læge dr. Laurent og dels en bog: *Shambles of Science*, skrevet af den svenskfødte englænderinde L. Lind af Hageby, der selv har studeret medicin og for dette formål har besøgt de fleste større fysiologiske forsøgslaboratorier i Europa og Amerika.

Overlæge Svend Felding nævner selv i sin doktordisputats, at to hunde fik chock, hvilket han nærmere definerer som narkosevanskeligheder (jfr. bilag 1, side 2)¹⁾. Denne lille oplysning bekræfter, hvad der påstås fra anden side, at det kan være vanskeligt at sætte dyr, især hunde, i en tilstand af fuldkommen bevidstløshed uden at dræbe dem. Lind af Hageby henviser til udtalelser af en række engelske dyrlæger og veterinære professorer. Et lignende materiale må vel også kunne fremskaffes fra hjemlige veterinære autoriteter. Jfr. i denne forbindelse f. eks. *Acta physiologica* årgang 1947, bind 13, side 312, hvor Jørgen B. Dalgård ved Aarhus Universitet beskriver nogle store operationer på albinorotter. Om narkosen siger han „Operationerne er foretaget under æternarcose, som må administreres med forsigtighed for at undgå at dræbe rotterne“. Men vil „med forsigtighed“ ikke sige, at man hellere giver en mindre dyb narcose for at undgå, at rotterne dør.

At bedøvelsesmidlerne af forsigtighedshensyn ikke altid er lige dybe, understøttes

¹⁾ Ikke aftrykt her.

af den kendsgerning, at forsøgsdyrene under forsøgene bindes og fastskrues således, at de sidder som i en skruestik. I *Acta physiologica skandinavica* årgang 1947, bind 14, side 258 ses en rotte fastspændt i et sådant apparat. Forsøgets formål er beskadigelser af hjernen. Se også *Acta jutlandica* år 1945, side 13 (forsøg af Krogh).

Skrueredskaber til fæstning af dyrene bør forbydes, idet en understøttelse af dyrene med sandposer i almindelighed må være tilstrækkelig, hvis dyrene er i en tilstand af fuldkommen bevidstløshed.

For at opnå kirurgisk dyb bedøvnings af dyr må der tillige udvises stor personlig opmærksomhed og agtpågivenhed, ja, der må vises lige så stor, om ikke større omsorg, end ved bedøvnings af mennesker. Lind af Hageby skriver udfra sin erfaring fra laboratorierne, at „i stedet finder vi, at den mindst mulige omsorg rettes mod bedøvningen, og at vivisektorens opmærksomhed helt og holdent optages af overvågningen af operationer, stimuleringer, giftinjektioner o. s. v., hvoraf hans eksperiment består“ (citatet sluttet).

Man kan derfor let forstå, at forskerne undertiden samtidig med bedøvelsen giver dyrene gifte som kurare eller morfin, idet disse farlige gifte holder dyret stille, skønt det føler og sanser alt.

Vort lovforslag foreslår kurare (en indiansk pilegift) forbudt. Det er en gift, som benyttes i danske laboratorier (se f. eks. *Acta physiologica skandinavica* årgang 1943, bind 6, side 191). Jfr. f. eks. også, at professor C. Hansen, Landbohøjskolen, i sine forelæsninger om „Farmakologi og Almindelig Therapi“ (udgivet 1929 af Laurberg og Sørensen) udtaler om kurare, at „kurare har størst fysiologisk og farmakologisk interesse“.

Når kurare, som kun lammer bevægelsesnerverne, men lader følelsesnerverne uberørte, anvendes, kan de tegn ikke forekomme, som tyder på opvågning af bedøvelsen, hvis et bedøvelsesmiddel benyttes sammen med kurare. Forskeren arbejder, måske selv uvidende derom, uforstyrret videre på et fuldt bevidst dyr.

Ligeledes bør morfinens anvendelse i forbindelse med bedøvelsesmidler forbydes, da dets sløvende egenskaber får noget lignende virkning som kurare.

Hvad chloralose angår, foreslår vort lovforslag dette forbudt under henvisning til en artikel af dr. G. R. Laurent i *Antivivisectioniste* juli 1936, ihvertfald bør en undersøgelse af chloralosens værdi finde sted, eftersom det ifølge *Acta physiologica skandinavica* er et af de mest benyttede bedøvelsesmidler i nordiske laboratorier.

Punkt 4.

Forslaget tilsigter endvidere at forbyde smertevoldende forsøg på hunde, katte og aber. Dette skal jeg inidertid ikke komme nærmere ind på, da en fyldig begrundelse er givet i vort bilag¹⁾ til „Forslag til lov om vivisektion“, men blot understrege, at ved det medicinske fakultet i Mexico har vivisektion på hunde været forbudt fra 1. januar 1947.

Punkt 5.

Vort forslag tilsigter forbud mod bakteriologiske dyreforsøg som volder i tusindvis af danske forsøgsdyr de sværeste lidelser. Vi rører her ved en side af de smertevoldende dyreforsøg, som spiller en stor og omfattende rolle, idet det vel kan siges, at bakteriologien siden Pasteur har fået en overordentlig fremskudt plads inden for den medicinske forskning.

¹⁾ Ikke aftrykt her.

For at studere sygdomme som f. eks. kræft og børnelammelse, for blot at nævne disse, påføres forsøgsdyr som hunde og aber disse uhyggelige sygdomme med de dermed forbundne svære lidelser. Her foregår måske nogle af de værste mishandlinger af forsøgsdyrene og dette tilmed i tidsrum, som strækker sig over både måneder og år, og uden at bedøvelse kan bringes i anvendelse. (Jfr. her billedreportagen i bilag 1, side 4 og 5¹): kræftforsøg på Aarhus Radiumstation).

Professor Møllgaard ved Landbohøjskolen indrømmer da også over for mig i en artikel i Social-Demokraten d. 13. april 1950, at de bakteriologiske dyreforsøg påfører dyrene de allersværeste lidelser. Og han tilføjer, at foruden de bakteriologiske forsøg spiller ernæringsforsøgene en stor rolle idag. Ernæringsforsøgene karakteriserer professor Møllgaard også som „i høj grad lidelsesvoldende dyreforsøg“, idet man ved at give dyrene en mangelfuld sammensat kost fremkalder de deraf stammende sygdomme. (jfr. professor Møllgaards artikel, der er optrykt i bilag 3, side 2 ff.)¹). Jfr. også et særdeles grelt eksempel i Acta Medica Scandinavica, år 1944, side 98. Forsøg af overlæge Petri, København.

Punkt 6.

Det kontroludvalg med vivisektion, som nedsattes af justitsministeriet i 1929, tilfredsstiller langt fra kravet om en betryggende offentlig kontrol, da det som sagt må anses for yderst uheldigt, dels at de to af udvalgets tre medlemmer selv er praktiserende vivisektorer, dels at udvalget ikke har pligt til at offentliggøre sin hvert år udarbejdede oversigt over vivisektionerne, sådan som det er tilfældet f. eks. i England. Nærværende forslag søger at råde bod herpå ved at kræve en effektiv kontrol, bestående af een repræsentant fra hver af Rigsdagens politiske partier, en dyrlæge samt en repræsentant fra „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“. Det således sammensatte kontroludvalg bemyndiges til nærsomhelst og uden forudgående anmeldelse at aflægge besøg i forsøgslaboratorierne under forsøgene.

Jeg nævnte til at begynde med den kendte vestjydske læge dr. med. Erik Holst, og vil slutte med at drage to andre danske læger frem, som også har måttet tage afstand fra de smertevoldende dyreforsøg.

Jeg tænker på den bekendte læge i Viborg, stiftsfysikus Heiberg, som for at undersøge hungersdøden sultede hunde ihjel, ligesom professor Møllgaard i dag sulter svin ihjel for at studere ernæringen. I sin for få år siden udgivne bog „Asklepios' Tjenere, Danske Lægememoirer“ fortæller lægen Anker Aggerbo følgende om Heiberg: „Stiftsfysikus Heiberg blev over 80. Han diagnosticerede selv sin sidste sygdom som kræft i spiserøret, men ville ikke opereres. Han kom ind på den tanke, at hans sygdom var en straf, fordi han under sit studium af hungersdøden havde ladet hunde sulte ihjel, og regnede ud, hvad dag han skulle dø, og hans regnestykke slog til. Dagen før sin død blev han ved med at sige: I morgen går jeg frank og fri“.

Dr. Heiberg havde forstået kærnepunktet i det spørgsmål, som denne kommission skal tage stilling til: at vi mennesker ikke har lov at mishandle dyrene i forskningsøjemed. Og over for spørgsmålet om, hvordan den medicinske videnskab da skal forske, hvis den ikke må påføre forsøgsdyrene lidelser, ved jeg ikke noget bedre at svare end at henvise til, hvad en anden dansk læge har sagt netop om dette problem. Det er den nylig afdøde læge R. Grønberg Petersen, København, der siger følgende: „Men hvad skal da videnskaben gøre, når den ikke kan bruge dyrene til at eksperimentere på? Den skal først og fremmest

¹) Ikke aftrykt her.

udforske alle udslag af menneskelige livsprocesser ved en nøje iagttagelse af den måde, hvorpå det levende uskadte liv udfolder sig. Det er åndsarbejde af en finere art end det, der præsenteres ved det vivisektoriske håndværk, der tiltrænges. Og ved den sammenlignende anatomi, ved mikroskopi af vævene, ved kemiens og fysikens hjælp, ved de kliniske undersøgelser og ved undersøgelserne af sygdomsprocesserne er man nået vidt. Og hvad vi ikke nu kan opnå ved gode midler, må vi lade ligge, til vi er blevet mere åndsfulde end nu.

Det er ikke ved at kaste vore sygdomsbyrder over på dyrene, at vi kan befries for dem, men ved hjælp af vor egen vilje til at følge de love, som skal adlydes, for at vi kan bevare vor sundhed. Men det allerførste, som skal tilvejebringes her i vort samfund for at der kan fremstå en sund menneskeslægt, er et retfærdigt økonomisk arbejdsgrundlag. Lægerne må i stedet for at være vivisektoriske dyrplagere, der fører til umenneskelighed og degeneration, blive etikere, samfundsøkonomer og hygiejnikere. Så kan der kæmpes ad lyse veje for at hindre lidelse og tilsidst befri menneskene for dem“.

Lad mig endelig for fuldstændighedens skyld nævne, at i udlandet findes hundreder af universitetsuddannede læger og medicinske professorer, som fordømmer de smertevoldende dyreforsøg. Læs f. eks. bogen „1000 Aertze gegen Vivisektion“. Heriblandt kan f. eks. — for blot at tage en — nævnes en af Tysklands berømteste læger, den store tuberkuloseforsker, den kun for få år siden afdøde professor dr. med. Hans Much i Hamburg. Disse udenlandske læger hævder fuldtud den videnskabelige forsknings frihed: at lægen prøver lægemidlerne på sig selv, at lærde forskere anstiller frivillige forsøg på sig selv (*experimentum crucis*) for at opnå medicinsk kundskab og fremme sand kultur. „Men“ skriver den tyske læge dr. med. G. Riedlin, „hvor et levende væsen krymper sig under påførte lidelser, der ophører den humane menneskelige forskning, der begynder vivisektion, som man med rette kalder vor kulturs skamplet. Vi læger, som fordømmer vivisektion, bekæmper denne udvækst på den frie forskning og kræver forbud derimod med straffebestemmelser“. (Uddrag af et opråb til tyske læger i oktober 1926).

Det danske folk syntes ikke, da folketingsmændene Dahl og Vanggaard i Folkettinget i 1891 og 1929 fremsatte deres krav om revision af loven om de smertevoldende dyreforsøg, at være modent til at forstå disse politikeres ord, men mon ikke de begivenheder, som det siden da har oplevet, ikke mindst under besættelsen, har skabt forståelse for, at sand kultur aldrig kan bygge på vold og mishandling af andre, det være sig mennesker som dyr, samt at ingen bør ønske, at andre skal lide for os, heller ikke forsøgsdyrene, at vi selv har at bære lidelserne, hvis vi kun kan slippe for dem ved, at andre skal påføres dem.

Forslag til lov om vivisektion.

Fremsat af „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“.

§ 1.

På varmblodede og koldblodede dyr må forsøg, der medfører smerte, kun foretages af de lærere ved universiteterne i København og Århus eller den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole eller andre faglig uddannede forskere, som efter anbefaling fra de lægevidenskabelige fakulteter eller den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles undervisningsråd, oppebærer licens hertil fra det af rigsdagen nedsatte udvalg til kontrol med de smerteforvoldende dyreforsøg.

Udøvelsen af de omtalte forsøg må kun finde sted på de ovennævnte forskningsinstitutter, i hvilke nærværende lov skal være ophængt på et for alle synligt sted.

§ 2.

Ved udøvelse af de i § 1 omtalte forsøg bliver følgende regler at efterfølge:

Forsøgene må kun foretages på dyr, varmblodede såvel som koldblodede, der ved bedøvelse er bragt i følelsesløs tilstand, og bedøvelsen skal uafbrudt holdes vedlige, så længe forsøget varer, dyret skal derhos aflives umiddelbart inden bedøvelsens ophør, såfremt smerterne ikke kan antages fuldstændig at være ophørt forinden.

Chloralose må ikke anvendes som bedøvelsesmiddel, ej heller morfin. Curare må ikke anvendes, ej heller jævnsides med bedøvelsesmidler.

Aber, hunde og katte må ikke benyttes til forsøg.

Indpodning af sygdomme, som medfører lidelse, er forbudt.

Forsøg, hvis øjemed er demonstration ved forelæsninger eller oplærelse i teknisk færdighed, må ikke finde sted.

De videnskabsmænd, der har licens til udøvelse af smerteforvoldende dyreforsøg, er forpligtede til at føre en af rigsdagens kontroludvalg autoriseret journal, som skal indeholde oplysning om antallet og arten af de benyttede dyr, om hvad der er foretaget med dem og om forsøgets formål.

§ 3.

Et kontroludvalg vælges ved hver nyvalgt folketings konstituering og sammensættes af een repræsentant for hver af partierne i folketing og landsting, en dyrlæge samt en repræsentant for „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“.

Partiernes rigsdagsmænd udpeger selv af deres midte deres repræsentant. Dyrlægen udpeges ved flertalsafstemning af partiernes og „Dyreværneforeningen Kampen mod Vivisektionen“s repræsentanter. Udvalgets formand vælges ved flertalsafstemning af det fuldtalligt sammensatte kontroludvalg.

Kontroludvalget bemyndiges til nårsomhelst og uden forudgående anmeldelse at aflægge besøg i forsøgslaboratorierne under forsøgene.

§ 4.

Serumfremstilling, standardisering af lægemidler samt svangerskabsprøver falder ind under kontroludvalgets tilsyn.

§ 5.

Overtrædelse af denne lov straffes som dyrplageri og medfører berøvelse af retten til at foretage forsøg på dyr.

Overtrædelse af denne lov behandles ved domstolene.

Statens instituter for biologisk og medicinsk forskning:

I. Under Københavns universitet:

Det medicinsk-fysiologiske institut.
Det medicinsk-anatomiske institut.
Det patologisk-anatomiske institut.
Det farmakologiske institut.
Instituttet for almindelig patologi.
Det hygiejniske institut og Budde-laboratoriet.
Det retsmedicinske institut.
Det biokemiske institut.
Instituttet for human arvebiologi og eugenik.
Det neurofysiologiske institut.
Instituttet for cytofysiologi.
Instituttet for almindelig zoologi.
Det zoofysiologiske laboratorium.
Det gymnastikteoretiske laboratorium.
Instituttet for sammenlignende anatomi og zoologisk teknik.

II. Under Aarhus universitet:

Normal-anatomisk institut.
Biokemisk institut.
Fysiologisk institut.
Hygiejnisk institut.
Bakteriologisk laboratorium.

III. Under den kgl. veterinær- og landbohøjskole:

Afdelingen for normal anatomi.
Farmakologisk afdeling.
Afdelingen for patologisk anatomi.
Hygiejnisk-bakteriologisk laboratorium.
Laboratoriet for speciel patologi og terapi.
Mikrobiologisk laboratorium.
Kirurgisk klinik.

IV. Andre:

Statens seruminstitut.
Statens veterinære serumlaboratorium.
Statens veterinære institut for virusforskning.
Laboratoriet for fjerkræundersøgelser.
Landøkonomisk forsøgslaboratorium.
Statens skadedyrlaboratorium.
Statens vitaminlaboratorium og praktiske sundhedsmæssige undersøgelser.
Danmarks farmaceutiske højskoles biologiske afdeling.
Den polytekniske læreanstalts biologiske laboratorium.
Fiskeriministeriets forsøgslaboratorium.
Dansk biologisk station.